

Het Kok Ankersmit station te Weert (1905-1913)

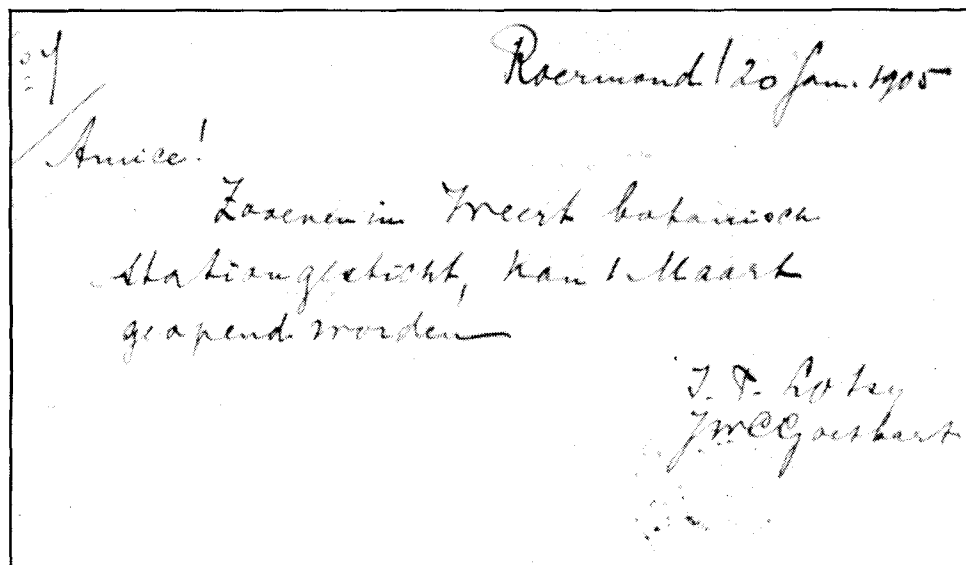
door Godfried C.M. Egelie

1. Een huis, geheel in Uw geest.

"Amice! Zooeven in Weert botanisch station gesticht. Kan 1 Maart geopend worden." Enthusiast schrijven Lotsy en Goethart op 20 januari 1905 nog even een briefkaartje, voor ze in Roermond de trein naar huis nemen. Maar Vuyck, voor wie het bericht bestemd was, begreep het niet helemaal. Kort daarop schrijft Goethart hem daarom wat uitvoeriger. "Levendig kan ik mij begrijpen, dat onze briefkaart uit Roermond een raadsel voor je was. Dat was ook de bedoeling, maar daarbij had ik je na thuiskomst nader bericht willen zenden wat door andere drukte tot nu toe verzuimd werd."²

De oprichting van een biologisch station te Weert kwam overigens niet helemaal uit de lucht vallen. In de loop van de 19e eeuw won onder biologen de overtuiging meer en meer veld dat bestudering van de levende natuur niet beperkt kon blijven tot de universitaire laboratoria. Er moest ook wetenschappelijk onderzoek aan planten en dieren gedaan worden in hun natuurlijke omgeving. Zo kwam men tot de oprichting van veldbiologische stations. Deze gaven onderzoekers de mogelijkheid zich voor enige tijd te vestigen in de onmiddellijke omgeving van terreinen met een bijzondere biologische waarde. Daarenboven hadden ze altijd een geschikte werkruimte achter de hand, voorzien van de nodige wetenschappelijke apparatuur en andere hulpmiddelen.

"Op grond van onvolledige historische bronnen," schrijft Homer A. Jack in 1945, "kan aangenomen worden dat het eerste veldbiologische station in 1859 werd gesticht te Concarneau in Frankrijk."³ Het initiatief vond spoedig navolging. Rond 1880 was er al een zestiental van dergelijke stations in gebruik zowel in Europa als in Amerika. In ons land nam de Nederlandsche Dierkundige Vereeniging het voortouw. In 1874 werd deze vereniging door de overheid gevraagd onderzoek te doen naar de verspreiding van mosselbroed op de kustbanken. Naar aanleiding daarvan

Kaart, door Goethart en Lotsy naar Vuyck gestuurd.

wordt het jaar daarop, 1875, "een Commissie benoemd 'tot het voorbereiden van een tijdelijk Zoölogisch Station aan de Nederlandsche kust', met de bedoeling om dit soort, uit de praktijk voortkomende, vraagstukken ter plaatse beter te kunnen bestuderen."⁴ Op voorstel van deze commissie besluit het bestuur van de vereniging een verplaatsbaar laboratorium aan te schaffen, dat werkruimte biedt aan zeven personen. Het station wordt op 8 juli van dat jaar in Den Helder officieel in gebruik genomen. Het geheel uitneembare gebouwtje werd in de daarop volgende jaren telkens weer in andere plaatsen lang de kust opgezet.

De Nederlandse plantkundigen toonden vooralsnog geen enkele belangstelling voor een veldbiologisch station. Dat onderwerp kwam pas ter sprake op 24 september 1904 tijdens de algemene bestuursvergadering van de Nederlandsche Botanische Vereeniging (N.B.V.). Lotsy, een man met grote internationale ervaring, wees de bestuursleden erop dat onderzoek, door Goethart gedaan aan *Isoëtes* en andere waterplanten, had aangetoond hoe belangrijk het was de flora op de natuurlijke groeiplaats te kunnen bestuderen. "Hij achtte het 't beste daartoe een verplaatsbaar laboratorium aan te schaffen zooals dit indertijd bij de dierkundige Vereeniging in gebruik was."⁵ Naar aanleiding hiervan informeert Vuyck bij de voorzitter van de Nederlandsche Dierkundige Vereeniging (N.D.V.), prof. Max Weber, wat de aanschaf van een dergelijk station kost. Bovendien vraagt hij advies met betrekking tot de inrichting. In antwoord daarop stuurt Weber op 7 oktober een brief met als bijlagen enkele jaarverslagen van het station en een plattegrond.

Nu had tijdens de bestuursvergadering in september Wijman erop gewezen dat de Asbest- und Korkstein-werke Julius Kathe te Keulen dergelijke gebouwtjes kant en klaar leverde. Vuyck informeert daarop ook bij hen. Over het gevaar van asbest voor de volksgezondheid was in die dagen nog niets bekend.

De Duitse firma adviseert voor het laboratorium een geraamte van hout te construeren. Dit kan dan aan de buitenzijde worden bekleed met asbestplaten en aan de binnenkant met kurksteen. Voor het geval men het gebouw vaak wil verplaatsen verdient echter een licht ijzeren constructie de voorkeur.

Nu had de firma Kathe nog de beschikking over een gebouwtje, dat in 1902 dienst had gedaan op de Düsseldorfer tentoonstelling voor Nijverheid en Industrie. Het mat 100 m² en had zowel beneden als boven twee grotere en twee kleinere kamers. Mocht de N.B.V. daarin zijn geïnteresseerd, dan kon men het voor 7500 DM overnemen.⁶

Intussen hadden enkele bestuursleden zelf nog een schetsontwerp gemaakt. Op een oppervlakte van 110 m² ligt daarop een werkkamer, een zitkamer, twee slaapkamers en een extra kamertje, wellicht bedoeld als keuken of opbergruimte. Aan een zijde is langs het gebouw een 'warande' getekend. Vergelijking van dit plan met de plattegrond die Weber gestuurd had, maakt het niet aannemelijk dat men rekening had gehouden met ervaringen, opgedaan met het zoölogisch station.

Vuyck zal ook dit schetsontwerp naar Julius Kathe hebben gestuurd. Deze reageert meteen. Een gemakkelijk te transporteren houten huis, bekleed met asbest en kurksteen, lijkt inderdaad de beste en goedkoopste oplossing. "Falls Ihnen dies recht ist, diene ich Ihnen mit näheren Details einer leicht zusammenlegbaren transportablen Konstruktion."⁷

Het bestuur van de N.B.V. ziet af van verder contact met het Duitse bedrijf. Wel wordt nu bij de firma van Wijngaarden & Co, fabriek voor machinale houtbewerking te Weesp, geïnformeerd naar de kosten van een gebouw zoals dit door de bestuursleden was ontworpen. Uit het antwoord blijkt dat de prijs rond de f 2500,- zou komen te liggen. "In onze berekening is niet opgenomen glas en schilderwerk, ook geen metselwerk, schoorsteen of rookkanalen, privaat leidingen of putten."⁸

Tijdens de bestuursvergadering van september 1904 had Goethart de oprichting van een veldbiologisch station van harte ondersteund. Hij wees de aanwezigen erop dat het goed zou zijn terreinen aan te kopen, die van belang waren voor het behoud en de bestudering van de flora. Goethart benadrukt "hoe er met deze aankoop niet lang gedraald moest worden, wat hij door voorbeelden uit de omgeving van Weert toelichtte."⁹ Juist daar immers dreigden meerdere botanisch interessante terreinen als gevolg van ontginning verloren te gaan. Bij het onderzoek van die terreinen zou een veldbiologisch station ter plaatse goede diensten bewijzen.

Tijdens de tochten die Goethart in de omgeving van Weert maakte, werd hij vaak vergezeld door Mathijs Ver Straeten. Deze was hoofd van de Eerste Openbare Lagere School en directeur van de Rijksnormaalschool. Daarnaast geeft hij cursussen land- en tuinbouw. Grote belangstelling legt Ver Straeten aan de dag voor de planten in

de vrije natuur. Hij ook was het die Goethart en andere botanici van naam opmerkzaam maakte op de vindplaatsen van zeer zeldzame plantensoorten als *Isoëtes*, de biesvaren, en *Spiranthes aestivalis*, de zomerschroeforchis.

Bij gelegenheid van de buitengewone vergadering van de N.B.V. op 28 februari 1904 was Ver Straeten als lid van de vereniging aangenomen. In zijn dankbrief schrijft hij: „'t Zal mij een eere zijn met de Leden in kennis te komen -van wie ik enkelen nog slechts mocht ontmoeten- om ze te leeren hoogschatten. Te opteeren voor de Afdeling A lijkt mij meest wenschelijk, omdat daarbij voor mij 't meest zal te leeren en te genieten vallen.”¹⁰

Tot de hier genoemde afdeling A van de vereniging behoorden de botanici die studie maakten van de plantengemeenschappen zoals die in de vrije natuur voorkwamen. Anderen, die zich vooral bezig hielden met experimenteel onderzoek, vonden elkaar in afdeling B.

Ver Straeten maakte zich ernstige zorgen over het verloren gaan van het unieke Peellandschap. Jaren achtereen probeert hij daarom de grote natuurwetenschappelijke verenigingen in ons land ertoe over te halen de bedreigde terreinen aan te kopen voor het te laat is.¹¹

Goethart ondersteunt deze wijze van benadering van harte. Dat blijkt uit zijn hierboven al geciteerde opmerking tijdens de vergadering van september 1904. Om te achterhalen welke terreinen voor aankoop in aanmerking komen moet begonnen worden met een inventarisatie. Een veldbiologisch station zou daarbij goede diensten kunnen bewijzen. Wanneer de discussie over de aanschaf daarvan echter alsmmaar niets oplevert, raakt het geduld van Goethart op. Hij vraagt Ver Straeten uit te zien naar een geschikt pand dat voor dit doel zou kunnen worden ingericht.

Mathijs Ver Straeten.

Op 18 januari 1905 komt het antwoord: "Er is in Weert op 't oogenblik één enkel huis open en dat is toevallig iets geheel in Uw geest. 't Is nieuw sedert verleden jaar, ligt buiten de stad en doet f 100,- huur per jaar. Wilt Ge 't hebben, spoed u dan, want elk uur kan 't weggaan, wegens 't groote gebrek aan woningen."¹² Het bedoelde huis behoorde tot een groter pand, dat op de hoek lag van de tegenwoordige Wilhelminasingel en Molenpoort. Ver Straeten sluit bij zijn brief een plattegrond van huis en tuin in. Deze tekening wordt later overgenomen in het Nederlandsch Kruidkundig Archief bij een artikel over het onderwerp van de hand van Goethart. Die beschrijving geeft een goede indruk van de indeling van het gebouw.

Via de voordeur komt men in een korte gang. Links daarvan ligt een kleine kamer met een raam aan de straatkant. Aan de andere zijde van de gang is een grotere kamer met twee ramen naar de straat. Openslaande deuren geven toegang tot een kleine achterkamer met een raam dat uitzielt op de tuin. Vanuit deze kamer en vanuit de gang komt men in de keuken. Via de erachter gelegen bijkeuken met pomp komt men in de tuin. Achter de bijkeuken ligt een bergplaats en de w.c., die alleen via de tuin zijn te bereiken. Keuken en achterkamer zijn onderkelderd.

Het bovenhuis bestaat uit een zolder met twee slaapkamers. In het hele huis zijn de muren gewit. De vloer van keuken en bijkeuken is betegeld. De ongeveer 375 m² grote tuin ligt voor een deel achter het huis en deels aan de zuidzijde ernaast.

Goethart vermeldt nog een paar bijzonderheden. "Te Weert bestaat geen gasfabriek, zoodat voor verwarmingsdoeleinden in het laboratorium gebruik gemaakt wordt van spiritus en voor het verwarmen van groote hoeveelheden vloeistof, van een petroleumstel."¹³

Een tweede kanttekening nog met betrekking tot het water. "De beek, die om de stad heenloopt, stroomt vlak voor het huis, wat niet van belang ontbloomt is omdat het pompwater zeer hard en vrij zouthoudend is, terwijl het beekwater daarentegen zacht en dus voor vele doeleinden beter geschikt is."¹⁴

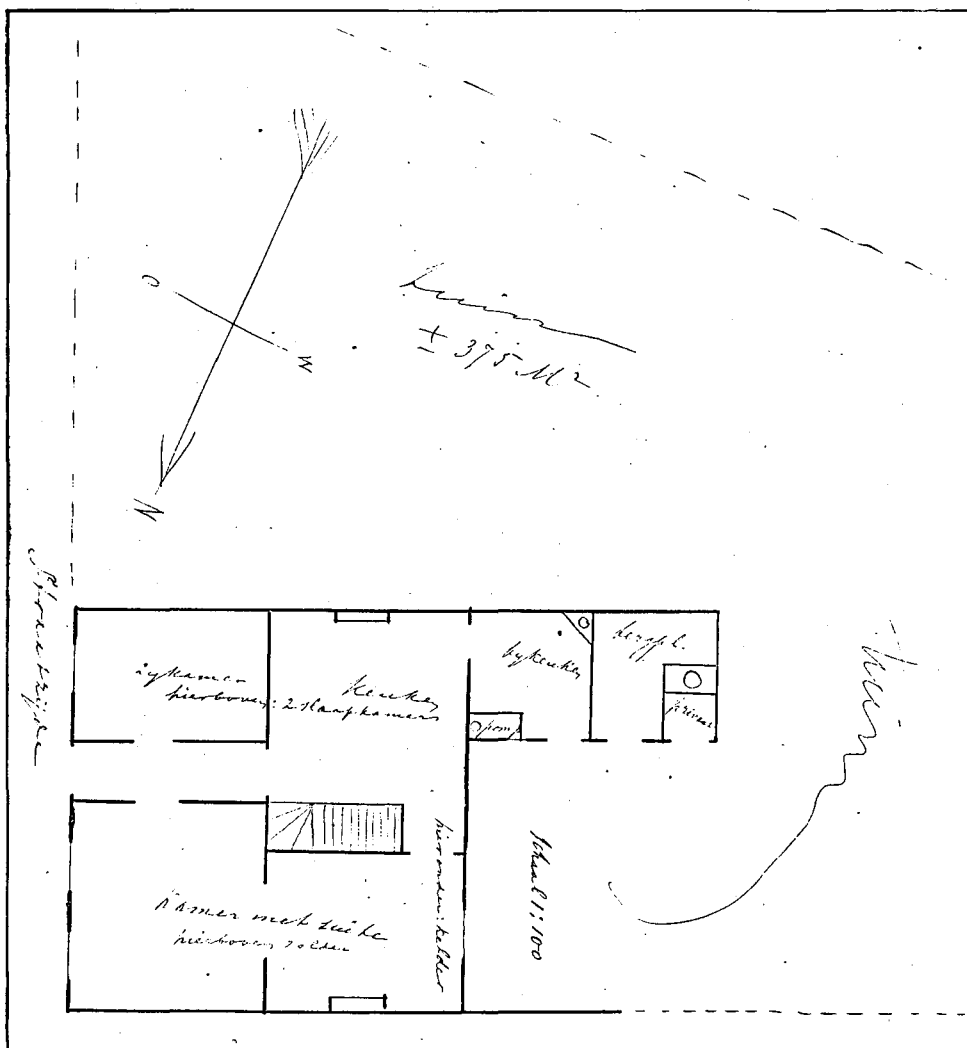
Na overleg met Went, voorzitter van de N.B.V., gaan Goethart en Lotsy dan op vrijdag 20 januari 1905 naar Weert. Met Ver Straeten bekijken zij het bewuste huis en besluiten het te huren voor de tijd van een jaar. "Het komt ons voor -schrijft Goethart later aan Vuyck- dat zoodoende 't stationsplan veel uitvoerbaarder is geworden."²

Diezelfde vrijdag gaat Ver Straeten 's avonds naar de huiseigenaar, Mathieu Kneepkens, grossier in Koloniale Waren te Weert, om verder af te spreken. Op zaterdag wordt het contract opgemaakt en naar Goethart gestuurd. Voor de tuin vraagt de eigenaar een huur van f 5,- per jaar.

Er moet iets mis zijn gegaan. Want op 28 januari stuurt Ver Straeten een kaartje aan Goethart. "Met schrik lees ik uw briefkaart. Hieruit blijkt, dat u mijn brief met 2 zegels, huurcontract, niet hebt ontvangen. Buiten om de paraplu was een brief met de zegels, door een afzonderlijk papier omwoeld en met 2 touwtjes vastgebonden. Daar omheen zat het grauwe papier, dat de gehele paraplu omwond. Hoe hebt Ge er dat toch afgekregen zonder 't binnenste te hebben gezien!"¹⁵ Ver Straeten vertelt verder dat er op de avond voordat Goethart en Lotsy in Weert waren zich nog iemand had gemeld om het huis te huren. maar Kneepkens had beloofd één dag te wachten. "Ook op 't kantje!"

Of Goethart de verpakking nog heeft teruggevonden blijkt nergens uit. Misschien toch wel, want al op 5 februari stuurt Went het contract ter ondertekening door naar Vuyck. Hij vraagt hem ook op het papier te willen invullen op welke manier de huur betaald zal worden. Vuyck kiest voor betaling in vier gelijke termijnen "waarvan de eerste vervalt 1 Juni 1905."¹⁶

In een begeleidend schrijven bij het contract stelt Went vast: "Het komt mij voor,

Plattegrond, gemaakt door Ver Straeten van het huis dat in januari 1905 te Weert gehuurd kan worden.

dat het niet goed mogelijk is, de Algemene Vergadering nog langer uit te stellen vooral met het oog op het Botanisch Station, waarin zoals Ge weet, Goethart, Lotsy en ik eenigszins eigenmachtig beslist hebben.”¹⁷

Een bestuursvergadering wordt dan op 26 februari gehouden in Hotel Pays Bas te Utrecht. De mededeling dat in Weert een huis was gehuurd, veroorzaakte geen opschudding. Ook het huurcontract werd zonder meer goedgekeurd. Wel wordt de opmerking gemaakt dat men er natuurlijk niet voor kon instaan dat er altijd iemand van het bestuur aanwezig zou zijn. Goethart vindt het wel gewenst dat er iemand wordt aangewezen om de huishoudelijke zaken van het station te regelen. "Liefst iemand, die aan eene universiteit verbonden is en over voldoende tijd kan beschikken.”¹⁸

Verder bespreekt men dat de allereerste noodzakelijke uitgaven gedaan moeten worden voor "een eenvoudige inrichting, het aanschaffen van glaswerk en reagentiën, het in eigendom bezitten van een schuit."

Diezelfde middag volgt de algemene ledenvergadering. Goedgekeurd wordt het bestuursvoorstel om:

1 het huis te Weert te huren voor f 100,- voor de tijd van één jaar;

2 dit huis in te richten als Botanisch Station en de daartoe benodigde gelden bij het Kok Ankersmit Fonds aan te vragen.

Aan Goethart wordt het beheer over het station toevertrouwd, "terwijl de heer Ver Straeten meende dat het niet ondienstig zoude zijn, iemand ter plaatse met het dagelijksch toezicht te belasten en bood zichzelf voor dezen dienst aan, wat door de vergadering onder applaus werd aangenomen."¹⁹

Kort nadat het pand te Weert was gehuurd, kreeg Goethart een brief van Hotel Restaurant Steegmans in de Langstraat. De laboranten konden -volgens een mededeling van de eigenaar- in zijn hotel uitstekend logeren. Wanneer zij zoveel mogelijk wilden deelnemen aan de gewone table d' hôte, zouden ze daar per dag slechts f 2,25 voor betalen. Was het in verband met de werkzaamheden moeilijk hieraan gevolg te geven dan kon ook op andere tijden een eenvoudig middagmaal worden opgediend.

Begin april gaat Goethart opnieuw naar Weert om samen met Jongmans de inrichting en inventaris van het station te completeren. Ze sturen Vuyck een kaart met "Vele groeten van De Verrassing."²⁰ Na de vraag wanneer hijzelf eens een kijkje komt nemen, sluit Goethart af met de mededeling: "eerste bezoekers komen morgen aan." Waarschijnlijk slaat dat laatste op Boldingh en van Burkom, die in april een paar weken van het station gebruik maken om zoetwateralgen te bestuderen. Daarbij werd ook duidelijk welke kleine zaken voor onderzoek nog moesten worden aangeschaft, "waarvan de noodzakelijkheid meestal eerst blijkt, wanneer een laboratorium inderdaad gebruikt wordt."²¹

Het gebouw wordt zo ingericht dat een laboratorium ontstaat dat met vermijden van alle luxe, zoveel mogelijk verschillende soorten van onderzoek mogelijk zou maken.

Ver Straeten ziet toe op de vervaardiging van het meubilair dat niet kant en klaar gekocht wordt, maar "in dagloon" speciaal gemaakt wordt.²²

Gelijkvloers richten de beide leden de vertrekken in tot werkkamers. De grote kamer aan de straatkant is het belangrijkste laboratoriumvertrek. Voor de ramen worden stevige, withouten tafels gezet. Ze bieden plaats aan zes personen die ieder over een eigen lade kunnen beschikken. In het midden van de kamer staat een tafel met onderblad. Verder treffen wij er een tafeltje aan met een balans erop. Een flinke kast ook voor glaswerk, maatcilinders, statieven en dergelijke. Langs de muren zijn er boekenplanken.

In de kamer erachter staat ook een werktafel voor het raam. Er is een kast met glaswerk, voorraadflessen en chemicaliën. In de hoek naast de schoorsteen staat een tafel met twee parafinestoffes.

De kleine kamer, links in de gang, is gereserveerd voor onderzoekers die wat langer in Weert willen werken en speciale apparatuur nodig hebben.

Ook de keuken wordt omgebouwd tot werkvertrek. De vaste tafel voor het raam dat uitziet op de tuin, biedt plaats aan één persoon. In de bijkeuken kan het glaswerk worden omgespoeld en uitdruipen op een speciaal daarvoor gemaakt rek. Op de zolder wordt een grote tafel met onderblad geplaatst, een plantenpers en een voorraad filtreerpapier zodat daar planten kunnen worden gedroogd. Op een van de zolderkamertjes staat een werkbankje met wat gereedschap en materiaal voor een-

voudig timmerwerk of metaalbewerking. Het andere vertrek wordt ingericht tot donkere kamer en bevat ingrediënten, nodig voor het ontwikkelen en afdrucken van foto's.

Bovenstaande gegevens zijn ontleend aan een bijdrage van Goethart, in juni 1905 gepubliceerd in het Nederlandsch Kruidkundig Archief (K.A.), contactorgaan van de N.B.V. Hij geeft daarin ook een overzicht van de chemicaliën, de aanwezige instrumenten, gereedschappen en het glaswerk, waarover toekomstige bezoekers van het station kunnen beschikken. Deze lijst geeft een goede indruk van de zaken die men toen gebruikte bij onderzoek naar in de vrije natuur voorkomende planten. Een en ander wordt bevestigd wanneer we de lijst van Goethart vergelijken met rekeningen voor materialen, in diezelfde tijd geleverd aan het Botanisch Laboratorium der Rijksuniversiteit Utrecht.

"De meest gebruikelijke chemicaliën zijn te allen tijde te verkrijgen bij den Apotheker, den heer P.H.G. Hüpperetz, die ook alle overige op bestelling tegen zeer billijken prijs aan het Station levert -voegt Goethart eraan toe-. Enkele bijzonder kostbare stoffen hebben wij niet op het station gedeponneerd, maar bij den heer Hüpperetz, die de verlangde hoeveelheden daarvan tegen kostende prijs aan de laboranten zal leveren. Deze maatregel is gewettigd wegens het groote gevaar, dat er anders zou bestaan voor onwillekeurige verkwisting."²³

Volgens Goethart vindt de onderzoeker in het botanisch station nog "tal van kleine huishoudelijke en andere artikelen die, hoewel onmisbaar in het gebruik, niet waardig zijn hier afzonderlijk genoemd te worden." Bierglazen hoorden daar kennelijk niet bij. Die worden wel afzonderlijk genoemd. Mogelijk heeft Goethart hierbij teruggedacht aan de Peelexcursie die hij in september 1895 met Vuyck ge-

Foto in een folder over de Nederlandsche Botanische Vereeniging, ca 1910.

maakt had. In het verslag daarvan lezen we op bladzijde 28: "Men moge over het Limburgse bier zijn eigen oordeel hebben, zeker is het dat het onder de gegeven omstandigheden (een tocht van zeven uur zonder onderbreking dwars door de haast onbegaanbare Peel onder een stralende zon. G.E.) perfect smaakt en bovendien de goede eigenschap heeft door zijn uiterst gering alcohol-gehalte geen bedwelmende invloed uit te oefenen wanneer men er een groote kwantiteit van drinkt."

Goethart geeft ook aan welke zaken aan de inboedel nog ontbreken. "Zeer sterk wordt nog gevoeld het gemis aan literatuur. Wellicht kunnen enkele boeken uit de bibliotheek der Vereeniging te Weert gedeponereerd worden, waarom ik hiermede een beroep op alle leden doe, om duplicaten van voor het laboratorium nuttige werken, die zij mochten bezitten, aan het station af te staan. Mocht inderdaad het station blijken aan eene behoefte te voldoen, dan zou aanschaffing van eene kleine bibliotheek niet kunnen uitblijven."

Het beheer over het station werd toevertrouwd aan het bestuur van afdeling A. In feite was het Goethart die alle lopende zaken behartigde.²⁴ Uit het bovenstaande blijkt dat hij zich van die taak uitstekend kweet.

Het lag in de bedoeling het botanisch station begin augustus 1905 officieel in gebruik te nemen. Dat valt af te leiden uit een kaartje, door Goethart in juli van dat jaar aan Vuyck geschreven.²⁵ Of die feestelijkheid inderdaad is doorgegaan blijkt uit de beschikbare archiefstukken niet.

2. Een tegemoetkoming in de door hen gemaakte onkosten.

Intussen heeft men voor het nieuwe veldbiologische station wel een passende naam gevonden. Het zal als 'Kok Ankersmit station' of 'Kok Ankersmit laboratorium' de herinnering levend houden aan een man die zich bijzonder verdienstelijk had gemaakt voor de bestudering van de Nederlandse flora. Hendrik Jan Kok Ankersmit werd in 1832 te Apeldoorn geboren en overleed aldaar op 21 december 1902.

Bij testament vermaakte hij "Zijne algeheele botanische verzamelingen, als gedroogde planten, vruchten, zaden enz., enz., met de daarbij behoorende kasten en berging, praeparaten, botanische hulpmiddelen, benevens zijn algeheele bibliotheek met de daarbij behoorende kasten" aan de N.B.V.²⁶ Voor ons verhaal van meer belang is het feit dat Kok Ankersmit de vereniging ook een "som van f 20.000,- naliet, met de bepaling dat van dit kapitaal alleen de renten mogen gebruikt worden voor botanische doeleinden, liefst op systematisch gebied, voor hulp bij de studie van minder bevoorrechte of voor huishuur om de totale verzamelingen der Nederlandsche Botanische Vereeniging te bergen."

Het bestuur dat door de ledenvergadering wordt gemachtigd dit legaat vrij van successierechten te aanvaarden, meent dat het 't beste is een Curatorium in het leven te roepen. Dit moet toezicht houden op het juiste gebruik van de rente uit het ontvangen kapitaal, dat wordt ondergebracht in een Kok Ankersmit fonds. Vervolgens zou het Curatorium moeten proberen schenkingen te verwerven om daarmee het fonds te versterken.²⁷

Op zaterdag 8 april 1905 wordt tijdens een buitengewone bestuursvergadering het Curatorium geïnstalleerd. Meteen na die plechtigheid brengt de secretarispenningsmeester twee aanvragen om subsidie ter tafel. Hierbij is het verzoek om een bedrag van ten hoogste f 800,- beschikbaar te willen stellen voor de oprichtings- en inrichtingskosten van het botanisch station. Het Curatorium keurt deze aanvraag met algemene stemmen goed.²⁸

Het bestuur van de N.B.V. besefte vanaf het begin dat een verplaatsbaar botanisch

station de nodige financiële zorgen met zich mee zou brengen. Wanneer Lotsy tijdens de bestuursvergadering van september 1904 voor het eerst het plan oppert een dergelijk station aan te schaffen, verliest hij de financiële gevolgen van zijn voorstel niet uit het oog. "Hij stelde persoonlijk f 25,- ter beschikking van dit doel (welk voorbeeld later door de Heeren Burck, Goethart en Vuyck werd gevolgd)" vermelden de notulen.⁵

Omdat een botanisch station goede diensten kon bewijzen voor het wetenschappelijk onderwijs aan studenten, zou men ook de universiteiten om een bijdrage kunnen vragen. In november vergadert het bestuur weer. Ook nu komt de financiering van het station ter sprake. Men is dan van mening dat uit de rente van het Kok Ankersmit fonds wel een f 1500,- voor dit doel kon worden vrijgemaakt. "Terwijl men bij de regering zou kunnen aandringen op een subsidie van f 1000,- en dit te meer waar bij de oprichting van het Zoologisch Station de regering een bijdrage had geschonken van f 1500,-." ²⁹ Tijdens deze bijeenkomst volgen Wijman en Went het voorbeeld van hun medebestuurleden en stellen ieder f 25,- beschikbaar voor de inrichting van het station. Hierboven is al opgemerkt dat men uiteindelijk in de vergadering op 8 april 1905 slechts een subsidie van f 800,- aan het Kok Ankersmit fonds vraagt.

Tijdens de algemene bestuursvergadering op 26 november 1904 wordt ook de mogelijke steun van de universiteiten onder ogen gezien. Uit een bespreking met professor van Bemmelen was gebleken dat het Leidsche Universiteitsfonds wel f 100,- per jaar ter beschikking wilde stellen. Dan moest er wel in het station een werkplaats voor een student worden gereserveerd, wanneer daar tenminste geen aanspraak op gemaakt werd door een van de leden van de vereniging.

Het dagelijks bestuur van de N.B.V. stuurt dan op 6 februari 1905 een officiële aanvraag voor subsidie naar Leiden. Interessant zijn de motieven, die daarbij naar voren worden gebracht. Men begint met op te merken: "Toen eenmaal het floristisch onderzoek der verschillende landen in groote trekken was afgeloopen, bewoog zich de studie der botanie meer en meer in physiologische, morphologische en cytologische richting. Het gevolg hiervan is geweest dat de studie in de natuur hoe langer hoe meer werd verwaarloosd en er studenten worden gevonden die zeer goed op de hoogte zijn van den fijneren bouw en de verrichtingen der cel, doch de plant waarvan deze cellen deel uitmaakten, niet of te nauwnood kennen."³⁰

Een verblijf in het station zou er in belangrijke mate aan kunnen meewerken dit euvel te verhelpen. Maar ook voor studenten die zich op den duur uitsluitend zouden gaan bezig houden met de "fijnere cel-studiën", kon een bezoek aan Weert vruchtbaar zijn. Sommige veelbelovende studenten presteren later weinig. Het dagelijks bestuur wijt dit voor een deel aan de laboratoriumopleiding aan de universiteiten. De uitstekend toegeruste laboratoria kunnen een student immers de indruk geven dat botanisch onderzoek geen bijzondere problemen met zich meebrengt. Moet hij dan later zelf onderzoek verrichten en zich daarbij een beetje behelpen, dan is hij daar niet toe in staat. "Een verblijf in ons, uit de aard der zaak primitief ingericht laboratorium, zal hem den overgang gemakkelijker maken, omdat hij daar leert van eigen initiatief afhankelijk te zijn en kostbare instrumenten door eenvoudige vaak door hem zelf samengestelde werktuigen te vervangen." Nog andere redenen pleiten voor een bezoek aan het botanisch station te Weert. Studenten verblijven over het algemeen maar enkele jaren aan een universiteit. Van die korte tijd wordt maar een klein deel doorgebracht met laboratoriumwerk. Het verzamelen en prepareren van materiaal wordt daarom door de docent of zijn assistenten gedaan. Veel studenten zijn dan ook niet in staat -zo stelt het dagelijks bestuur vast- planten zelf behoorlijk te conserveren. "Veel minder het materiaal in de natuur en in de ge-

"De uitdrukking is diplomatisch doch kan gebezigd worden -antwoordt Wijsman daarop- Men zou ook iets meer positief kunnen zeggen dat al vast 't Leidsche f. bereid is een toelage te geven, (zonder de wijze waarop te preciseren)."³⁴

Moll, die zelf hoogleraar te Groningen is, laat Vuyck weten dat men het beste kan zeggen dat met andere universiteiten nog geen dergelijke regelingen getroffen zijn, maar dat men daartoe spoedig hoopt over te gaan. "Dat er reden is te veronderstellen dat deze te Leiden een gunstig onthaal zullen vinden en dat men meent dat het voor het welslagen daarvan gunstig zal kunnen werken als men erop kan wijzen dat Groningen in dezen reeds is voorgegaan."³⁴

Pas op 28 juli gaat een nieuwe aanvraag om subsidie van het Groninger Universiteitsfonds de deur uit. Vuyck neemt hierin de suggestie van Moll over. Op 13 oktober komt eindelijk het bericht dat f 100,- beschikbaar zijn gesteld.³⁵

Dit heuglijke nieuws komt natuurlijk in de bestuursvergadering van 25 november 1905. Men besluit stappen te ondernemen om ook de andere universiteitsfondsen tot ondersteuning van het station te bewegen, waarbij opgemerkt werd dat men moest trachten een jaarlijkse toelage te krijgen, onafhankelijk van de voorwaarde of er ook werkelijk een student zou worden uitgezonden. Wat de aanvragen te Leiden betreft wil men liever wachten tot de tijd wat gunstiger zou zijn voor een herhaling van het verzoek om subsidie. Per slot van rekening kon het station zich op dat ogenblik financieel nog redden. Wel zou het goed zijn tegen de tijd van een hernieuwde aanvraag tevens de naam te noemen van iemand, die in aanmerking kwam om in Weert enige tijd te gaan werken.

Naar aanleiding van het genomen besluit correspondeert Went vervolgens met Verschaffelt in Amsterdam over de beste manier om een subsidie bij de Amsterdamsche Universiteitsvereniging aan te vragen. Zo'n aanvraag zou wel voor 13 januari 1906 gedaan moeten worden. Op die dag immers wordt er vergaderd en de volgende bijeenkomst zal pas in april plaats vinden. Om een snelle afwerking mogelijk te maken stuurt Verschaffelt zelf op 30 december 1905 al een ontwerp-subsidieaanvraag naar Vuyck.

In dit schrijven komt de opmerking voor dat het botanisch station nu weliswaar te Weert is geopend, maar dat het in de bedoeling ligt het afwisselend op verschillende plaatsen in ons land te vestigen. Zo verschaft men de "beoefenaren der plantkunde de gelegenheid, in de onmiddellijke nabijheid der natuurlijke groeiplaatsen, doch tevens met de moderne hulpmiddelen die een laboratorium, uitgerust voor experimenteel onderzoek biedt, het leven onzer inheemsche planten te bestudeeren."³⁶

Wat de motivering betreft is Verschaffelt wat minder uitvoerig dan de brief die indertijd naar Leiden was verstuurd. Hij rekent wel op grote belangstelling omdat Amsterdam een aanzienlijk aantal studenten in de plant- en dierkunde heeft. "Het ligt immers voor de hand dat zij daardoor hunne kennis der levende planten op de meest doelmatige wijze zullen uitbreiden."

De verwachtingen van Verschaffelt zijn hooggespannen, of hij doet het met opzet voorkomen dat het nieuwe station zich in een behoorlijke belangstelling mag verheugen. Na de opmerking dat de financiën van de vereniging beperkt zijn, vervolgt hij immers: "Toename van het aantal bezoekers brengt uitbreiding der lokalen en van het instrumentarium mede, en het is derhalve te vreezen dat niet steeds aan allen, die zulks wenschen, een plaats op het Station zal kunnen worden ingeruimd, of hun niet alle hulpmiddelen, die zij zouden noodig hebben, zullen kunnen worden verstrekt. De ondergeteekenden zijn daarom van mening dat het beslist in het belang der studenten, en niet het minst, gezien hun aantal, in het belang der biologische studenten aan de Amsterdamsche Universiteit zou zijn, als de N.B.V. door toeslagen in het uitbreiden en op wetenschappelijk peil houden van haar station wordt gesteund."

De aanvraag komt weliswaar op tijd in Amsterdam aan, maar de beslissing wordt aangehouden tot de vergadering in april. Dan besluit men in principe een subsidie te verlenen tot een maximum van f 200,- en wel vijfzig gulden voor elke biologiestudent aan de Universiteit van Amsterdam die in Weert een onderzoek gaat doen. De aanvraag moet wel elk jaar worden herhaald waarbij de namen van de betrokken studenten dienen te worden opgegeven.

Op 14 oktober heeft Vuyck nog f 25,- in kas. Die heeft hij echter nodig om op 1 december de huur te betalen. Daarnaast heeft hij nog de f 175,- die door de bestuursleden bij elkaar was gebracht, en f 100,- van het Groninger Universiteitsfonds. Vuyck vraagt aan Goethart hoe dit geld het beste besteed kan worden. Deze antwoordt dat op "de eerste plaats aangeschaft zou moeten worden een planktonnet en een schuit. Blijft er nog wat geld over, dan 'n prepareermikroskoopje en verder aanvulling v.d. inventaris."³⁷

3. Dat het bezoek beneden de verwachtingen bleef.

Intussen deden zich in Weert wat problemen voor. Op de eerste plaats wilde de eigenaar van het huis een deel van de tuin zelf gaan gebruiken. Hij was een nieuw pakhuis aan het bouwen en kon de grond uit de bouwput nergens anders kwijt. Tot voor kort mocht hij op de Vogelsbleek storten, maar dat terrein is nu door de gemeente gereserveerd voor de kermis die op handen is. Bovendien is hij "toch van plan 't volgend jaar een paar huisjes in den tuin te doen bouwen: zou ik Uwes mogen verzoeken of Uwes geen bezwaar er tegen hebt."³⁸ In het vervolg zal men dus alleen kunnen beschikken over "het tuintje wat werkelijk tot het huis behoort. Nu, als er niet meer gebruik van gemaakt wordt, dan verleden zomer geschiedde, hebben we daaraan nog plaats te veel", tekent Ver Straeten hierbij aan.³⁹

Een tweede probleem wordt door Goethart aangesneden tijdens de bestuursvergadering op 24 februari 1906. Hij vraagt toestemming om iemand naar Weert te sturen om de schade te herstellen die daar ontstaan is. Men had hem meegedeeld dat verschillende metalen voorwerpen verroest waren en andere benodigdheden aan elkaar gekleefd waren. Hij had zelf altijd in de veronderstelling verkeerd dat Ver Straeten er wel voor zou zorgen dat zoiets niet kon voorkomen.

Terloops vraagt Goethart zijn mede-bestuursleden die als docent aan een universiteit zijn verbonden, hun studenten te wijzen op de voordelen van een verblijf in het station te Weert. Dat klemmt temeer daar weldra de goede tijd aanbreekt voor onder meer het onderzoek naar algen.

Ook de financiële positie van het station komt nog ter sprake. Moll tekent aan dat de subsidie van het Groninger Universiteitsfonds elk jaar zal worden toegekend. "Prof. Went deelde mede dat bij het meest conservatieve Utrechtse Universiteitsfonds nog geen aanvraag gedaan was."⁴⁰

De dag erop wordt te Utrecht de algemene ledenvergadering gehouden. Voorzitter Went vraagt de hier aanwezige Ver Straeten om opheldering omtrent de schade in het station. Deze antwoordt "dat door het niet stoken veel door vocht geleden heeft. Hij had echter geen machtiging om gelden uit te geven, terwijl hij op herhaald schrijven aan Dr. Goethart geen antwoord had ontvangen."⁴¹

Kort daarop krijgt Ver Straeten al een brief van Vuyck. Deze vraagt hem de noodzakelijke reparaties in het station te laten uitvoeren. Inhakend op een suggestie van Goethart in oktober van het afgelopen jaar wordt Ver Straeten ook gevraagd zo mogelijk een boot aan te schaffen. Binnen de maand is zo'n boot gevonden. "Een flinke zware geheel eiken zooals ten Uwent (= Wageningen, G.E.) bij de Rijnschepen behoren, aakvorm dus, stevig en geschikt voor 6 à 8 personen. Maar de te nemen boot moet immers vervoerbaar zijn van de eene plas naar de andere, per kar? Als de

gebruikers zelf hiertoe de handen uitsteken, zal dat nogal losloopen, maar anders mocht er wel 4 man op afgezonden worden. En dat, dunkt me, is geen bezwaar tegen zo'n grote boot. Wat is Uw opinie? Men vraagt f 50,-.⁷⁴²

Het droog en roestvrij houden van voorwerpen zal niet veel uithalen -schrijft Ver Straeten verder- zolang er in het station geen kachel is die men af en toe eens kan aansteken. Die is trouwens toch onmisbaar als er in voor- of najaar bezoeker komen werken.

Wat Vuyck precies geantwoord heeft is niet duidelijk. Waarschijnlijk vond hij deze boot niet zo geschikt. Op 4 mei laat Ver Straeten dan heel enthousiast weten: "Gisteren ben ik in het bezit gekomen van een boot, verleden week te Rotterdam persoonlijk gekocht. Ze is oud, maar naar mij voorkomt heel goed voor ons doel geschikt en kan in elk geval als proef dienst doen terwijl er niet veel aan verbeurd is. Ze komt op f 18,- ruim, waarbij te rekenen vracht. 'k Zal ze laten verven.

Reeds is een goede ligplaats ervoor in orde gebracht aan het Isoëtesveld (= de Roe-venterpeel, G.E.). Daar zal ik ook een afdakje van dennen en riet ervoor laten timmeren. Tevens is aangeschaft een baggerbeugel.⁷⁴³

Deze brief bevat verder nog de mededeling dat men in Weert is begonnen met de aanleg van een gasleiding. Kneepkens was echter niet van plan het station daarop te laten aansluiten.

Vuyck heeft op deze brief niet gereageerd. Daarom schrijft Ver Straeten hem op 1 juni weer met letterlijk dezelfde woorden. Nu had Vuyck intussen wel contact opgenomen met Goethart. Het bericht over de aankoop van een boot was bij deze niet bijzonder goed gevallen. "Ver Straeten wordt, dunkt mij nu ineens heel erg actief; in den afgelopen winter durfde hij het initiatief niet te nemen voor de maatregelen, noodig om het roesten der gereedschappen te beletten en nu koopt hij zowaar een roeiboort zonder iemand te raadplegen. Het spijt mij eigenlijk wel, dat dit geschied is, omdat voor het beoogde doel aan het schuitje bizondere eischen gesteld moeten worden. Wij zullen maar hopen, dat hij iets bruikbaars gekocht heeft."⁷⁴⁴

Omtrent een eventuele aansluiting op het gasnet had Goethart geprobeerd te overleggen met de andere bestuursleden. Alleen Lotsy kon hij bereiken. Deze deelt zijn mening dat het aanbeveling verdient in het station gas te laten aanleggen, op voorwaarde echter dat enkel de kosten voor de binnenleiding voor rekening van de vereniging komen. Voor het geval er eveneens bijgedragen moet worden in de aanleg van de straatleiding zou het beter zijn eerst een prijsopgave af te wachten. Vuyck moet op deze brief hebben geantwoord om Goethart duidelijk te maken dat de boot gekocht was op verzoek van Vuyck zelf. Goethart schrijft daarop dat hij door die nadere toelichting met betrekking tot de aankoop van het bootje toch een wat andere kijk kreeg op de gang van zaken. In het bijzonder op de rol van Ver Straeten daarbij.

De toestand in Weert is verre van rooskleurig. Op de bestuursvergadering van 28 oktober 1906 te Utrecht informeert voorzitter Went naar het aantal studenten dat die zomer van het station gebruik heeft gemaakt. Goethart moet daarop antwoorden dat er niemand is geweest. Lotsy probeert de bittere pil nog wat te vergulden met de mededeling dat hij er net de afgelopen week met een zestal studenten uit Leiden op bezoek is geweest.

"Prof. Went meende dat het slechte bezoek aan de onbereikbaarheid van Weert moest toegeschreven worden en zou het liever in een andere plaats gevestigd zien. De algemeene indruk was echter dat bij vestiging op een andere plaats het bezoek niet bevorderd zou worden; door sommigen werden bovendien de gunstige voorwaarden van het verblijf te Weert bepleit."⁷⁴⁵

Hoe moeilijk het allemaal lag kwam nog duidelijker aan het licht toen in het najaar

van 1906 de subsidieaanvragen opnieuw moesten worden ingediend. Op de vraag van Vuyck of de toelage van het Groninger Universiteitsfonds ook in het komende jaar zal worden verleend krijgt hij als antwoord dat die subsidie in principe maar voor één jaar was toegekend. Een hernieuwde aanvraag zou waarschijnlijk wel weer worden ingewilligd. Daarop dient Vuyck de 15e november zo'n aanvraag officieel in. Moll informeert dan op 5 december "welke de uitkomsten zijn geweest van het Botanisch Station te Weert."⁴⁶ Het Universiteitsfonds heeft hem namelijk om advies gevraagd over het al dan niet toekennen van de subsidie. In verband daarmee wil hij graag nadere bijzonderheden.

Vuyck op zijn beurt speelt de bal door naar Goethart. Deze probeert zich met kunst en vliegwerk uit deze netelige situatie te redden. "Je brief van 7 december was min of meer een verschrikking voor mij. Een rooskleurig rapport over het station te Weert! Ja, pluk eens veren van een kikker als je kunt! Toch geloof ik achteraf, dat het nog wel zal lukken daar het verslag voor Moll bestemd is en dus niet al te officieel behoeft te zijn. Je weet, dat het station dit jaar al heel slecht bezocht is. Ik geloof niet, dat er gedurende de zomer iemand geweest is."⁴⁷

Goethart wil maar liever niet te lang om de hete brij heendraaien. "Het zou nu dunkt mij niet kwaad zijn om op den voorgrond te stellen, dat het bezoek in den afgelopen zomer beneden de verwachtingen bleef, eensdeels omdat eenige reeds aangekondigde bezoekers per slot van rekening niet zijn gekomen, dan echter ook omdat het wel schijnt, alsof de kosten aan een langer verblijf verbonden voor de studenten een beletsel schijnen te zijn."

Dan herinnert hij eraan dat Ver Straeten aan Moll grote hoeveelheden *Isoëtes lacustris* en *Isoëtes echinospora* heeft gestuurd. Dat Lotsy met enkele studenten enige dagen te Weert verbleef om de streek grondig te leren kennen "voor een later gebruik, dat er voor onderwijs van te maken zou zijn en dat hij er materiaal voor het onderwijs bijeenbracht van *Isoëtes*, *Sphagnum*, *Lycopodium*, *Pilularia*, *Levermossen* en een groot aantal hogere *Fungi*, waarbij het groote nut van het Station voor het verzamelen en conserveeren van het materiaal overtuigend bleek."

Dan heeft Swart uit Delft er een voorlopig onderzoek ingesteld naar de *fungi* die hier voorkomen. Voor professor Beyerink verzamelde hij materiaal van *Isoëtes* en een paar soorten van het genus *Nitella*.

Ook enkele studenten uit Leiden, de dames Hingst en De Bruyn maakten gedurende 4 dagen excursies onder leiding van Lotsy. Zij verzamelden veel materiaal, onderzochten dat ter plaatse en namen het voor verder onderzoek mee.

In Amsterdam zou één student, de heer Tjebbes, plannen hebben een paar dagen naar Weert te gaan om materiaal bijeen te brengen voor een onderzoek naar de diktegroei en de abnormaliteiten bij *Isoëtes*.

Goethart vermeldt ook dat "ondergeteekende er gedurende eenige dagen vertoefde om fotografische opnamen te doen van karakteristieke planten, vooral hogere *Fungi*, met het doel om deze in het volgende seizoen voort te zetten. Het materieel en de lokaliteit waren in de beste orde (een veertje voor Ver Straeten dunkt mij).

Het onderzoek der zoetwaterflora en Fauna werd eerst dit jaar goed mogelijk gemaakt, door het aanschaffen van een roeiboot -zo gaat de brief verder- Ik vergat nog te zeggen, dat er voor de Heer van Breemen (Den Helder) geregeld plankton verzameld werd door den Heer Ver Straeten. Of genoemde Heer er zelf geweest is, weet is heusch niet, daar ik van die planktonvisserij eerst hoorde toen ik dit na-jaar ik Weert kwam.

Ziedaar eenige bouwstoffen voor een rapport ten dienst van het Groninger Universiteitsfonds -zo besluit hij dan-. Je zou er nog aan kunnen toevoegen dat er thans te

Weert een gasfabriek is gekomen, zoodat het station in het komende seizoen over gas zal kunnen beschikken, wat aan het gemak van het onderzoek zeer zeker zal ten goede komen."

Na enkele reacties op andere zaken, die binnen de vereniging spelen, volgt nog een alinea over Weert. "In het verslag over het station te Weert was het misschien nog wel goed om er den nadruk op te leggen, dat het laboratorium uitgerust is met alle noodige hulpmiddelen en reagentia voor een botanisch onderzoek, zodat het VOORLOPIG onderzoek van het verzamelde materiaal er met het meeste gemak kan worden ondernomen."

Op 20 december moet Vuyck aan de hand van deze gegevens Moll hebben geantwoord. De reactie van het Groninger Universiteitsfonds komt op 4 februari 1907. In het brievenboek, waarin de inkomende en uitgaande post nauwkeurig werd geregistreerd, lezen we dan: "toekenning van f 1,- per dag per Groninger student die te Weert komt werken, deze ontvangt zelf f 2,- alles tot een maximum van f 100,-."

6 Februari stuurt Vuyck deze mededeling door naar de andere bestuursleden, en vraagt om reacties. Die komen prompt. Went tekent aan; "Ik kan mij met het voorstel Groningen vereenigen. Het is het eenige middel om nog iets te krijgen, zooals mij uit correspondentie met coll. Moll gebleken is. Ik heb daarin moeten erkennen, zooals dat trouwens ook op onze laatste vergadering gebleken is, dat het Bot. Station tot nu toe geen succes was."⁴⁸

Goethart en Verschaffelt betuigen zonder meer hun instemming met het voorstel. Maar Lotsy voelt zich in zijn wiek geschoten. "Naar mijne opvatting is het met onze vereeniging nog niet zo treurig gesteld, dat wij een fooi van f 1,- per Groningschen student, die ons station bezoekt behoeven aan te nemen. Een klein beetje waardigheid past ons nog."⁴⁸

Burck ziet echter in dit voorstel een mogelijkheid om het station beter tot zijn recht te laten komen en gaat er mee accoord.

Op 17 februari kan Vuyck dan naar Groningen schrijven "dat het bestuur der Nederl. Bot V. zich met de door Uwe Commissie voorgestelde regeling kan vereenigen."⁴⁹

Alles bij elkaar geen geweldig resultaat na alle moeite, die Goethart zich had getroost om een 'rooskleurig verslag' op te stellen.

In april 1907 is de toestand nog niet veel verbeterd. Toch besluit men tijdens de bestuursvergadering van de 5e het station nog een jaar aan te houden. Er wordt immers bezoek verwacht uit Groningen en Utrecht. Amsterdam laat nog steeds verstek gaan. Met de voorstellen van Groningen in het achterhoofd wordt opgemerkt dat het bezoek uit Amsterdam misschien valt aan te moedigen indien de Universiteits Vereeniging aldaar ook een deel van de subsidie afstaat aan de studenten zelf die te Weert gaan werken.

Daarnaast komt het oude voorstel weer ter tafel om bij het Rijk aan te kloppen omdat ook het zoölogisch station van rijkswege wordt gesubsidieerd. Uit geen enkel stuk blijkt overigens dat men inderdaad een poging daartoe heeft ondernomen. Net als de eerste keer blijft het bij een plan.

Een kaart, gedateerd 15 april 1907, door Goethart aan Vuyck gestuurd, leert ons dat Ver Straeten graag wil weten hoe het eigenlijk met de verzekering van het station is gesteld. Na enig overleg wordt besloten hem te vragen de roerende goederen voor f 1000,- tegen brand en inbraak te verzekeren bij een solide maatschappij. Op 6 juni stuurt Ver Straeten een ontwerp-polis met de mededeling dat een onbewoond pand niet tegen inbraak kan worden verzekerd. Daarom sluit men uiteindelijk alleen een brandverzekering af en wel bij Mathieu van Kimmenade. Deze is agent van de Provinciale Brand- & Inbraak Verzekering die te Weert de Belgische Maatschappij van Algemeene Assurantiën vertegenwoordigt.

Verzekerd worden: "kasten, tafels en verder meubilair, benevens instrumenten, flesschen, glazen, weeg- en meetwerktuigen, kleurstoffen en andere chemicaliën (niets gevaarlijks), geplaatst of nog te plaatsen in een gebouw, verdeeld in twee woonhuizen, nieuw in steen voltrokken en gedekt met pannen, staande te Weert, Boulevard "Jan van Weert", bij de Molenpoort zonder gevaarlijke belending noch beroep, genaamd 'Het Plantkundig laboratorium Kok Ankersmit'."

De premie bedraagt f 1,- per jaar verhoogd met tien cent vanwege het gebruik van petroleum en nog eens een dubbeltje voor de schade als gevolg van bijvoorbeeld blikseminslag ook als er geen brand op volgt. De verzekering wordt met ingang van 2 juni 1907 aangegaan voor de tijd van tien jaar.

Intussen had op 21 april in Utrecht nog een algemene ledenvergadering plaats gehad. De voorzitter spoorde de aanwezigen nogmaals aan gebruik te maken van de onderzoeksmogelijkheden van het Kok Ankersmit laboratorium. "Aangezien het bleek dat wellicht bezoekers in de Pinkstervakantie konden verwacht worden, werd verzocht zich zoo spoedig mogelijk bij den Heer Goethart op te geven, opdat hij alles voor een behoorlijke ontvangst zou kunnen voorbereiden."⁴⁹

De afdeling A van de vereniging besluit om in Weert een bijeenkomst te houden. Goethart wil vergaderen in hotel Steegmans "of anders in een der lokalen van Ver Straeten die mij zulks aanbood. Als wij echter zoo laat vergaderen, zou er dunkt mij veel voor te zeggen zijn om maar in het hotel te vergaderen. Te meer nog, daar het misschien aanbeveling verdient om geene verplichtingen tegenover V. op ons te nemen."⁵⁰ Goethart voelt er ook veel voor om dan maar meteen een aantal excursies te houden in de omgeving van Weert.

Op een brief van Vuyck antwoordt Steegmans dat hij over een lokaal beschikt

Foto in een folder over de Nederlandsche Botanische Vereeniging, ca. 1910.

waarin men goed zou kunnen vergaderen. Er zijn ook logeerkamers genoeg zodat men zich niet van te voren hoeft aan te melden, tenzij er een groot gezelschap komt "dan was het wenschelijk eenige dagen vooruit te weten, met het oog op het inkoo-
pen van vleesch."⁵¹

Goethart rekent kennelijk toch op veel belangstelling voor deze zomerbijeenkomst. Hij schrijft tenminste op 6 juli aan Vuyck "dat het wel wenschelijk zou zijn, dat je op den oproepingsbrief de leden er op wijst, dat het wenschelijk is om zich bijtijds aan te melden aan Hotel Steegmans; het zou toch wel eens KUNNEN zijn, dat de bestuurskwestie een paar meer leden naar de zomervergadering lokte en er voor allen geen plaats was bij onzen vriend Steegmans; er zou dan naar andere logies uitgezien moeten worden."⁵²

In deze brief verwijst Goethart naar de 'bestuurskwestie', die volgens hem van invloed zou kunnen zijn op het aantal bezoekers van de vergadering. Het gaat hier om problemen die al vele jaren binnen de N.B.V. spelen. Hoewel deze organisatie in principe bedoeld was voor alle botanici, was er maar weinig aandacht voor de beoefenaars van de experimentele plantkunde, al werd deze tak van wetenschap nationaal en internationaal steeds belangrijker. De oprichting van een afdeling A en B had voor de gerezen problemen geen oplossing gebracht. De conflicten die uit deze precaire situatie voortvloeiden, werden ook nog eens op het persoonlijke vlak uitgevochten. Een en ander leidde tot een onverkwikkelijk conflict binnen het bestuur van de N.B.V.⁵³

Het schijnt dat Ver Straeten de vergaderingen het liefst in het station zou houden. Goethart daarentegen wilde dat laten afhangen van het aantal leden dat zou komen. Hij had zich zorgen voor niets gemaakt. Al telt de afdeling A in die dagen nog 29 leden, toch kan Goethart in zijn functie van voorzitter van de afdeling op 19 juli maar een heel klein groepje welkom heten in Weert. Behalve Ver Straeten waren aanwezig Schipper, Jongmans, des Tombe en Vuyck. Men vergaderde toch maar in het hotel. Daarnaast werd "met belangstelling de inrichting van het Botanisch Station te Weert gezien, terwijl het aangenaam was nog een drietal studenten der Groningsche Universiteit te ontmoeten, die eenige tijd aan het Station kwamen werken."⁵⁴

Ook 1907 is geen succesjaar geworden. In november komt dan ook de afrekening uit Groningen met de mededeling dat men een postwissel kan verwachten van f 30,-, de bijdrage voor de studenten die dat jaar gebruik maakten van het station. Toch stuurt Vuyck op 17 november een nieuwe subsidieaanvraag naar Groningen. Deze wordt ook nu toegekend, maar weer onder dezelfde voorwaarden als voor het afgelopen jaar van kracht waren. De vraag aan Verschaffelt of er nog studenten uit Amsterdam in Weert hadden gewerkt, moet deze ontkennend beantwoorden. "Ook dit jaar heb ik geen Amsterdamsche student er toe kunnen krijgen naar Weert te gaan."⁵⁵ Hij verwacht wel dat er meer animo zal komen wanneer aan de studenten zelf een deel van de subsidie wordt uitbetaald.

Hijzelf had de afgelopen zomer met enkele van zijn studenten naar Weert willen gaan, om ze eens kennis te laten maken met het station. Hij zag daar echter van af met het oog op de problemen die binnen de vereniging waren gerezen. Als die situatie verbeterd wil hij het in het jaar daarop nog wel eens proberen.

Toch moeten er twee studenten uit Amsterdam zijn geweest. Een van hen was assistent bij professor Hugo de Vries. Dat meldt Ver Straeten in zijn brief van 18 december. Tegelijk deelt hij mee dat hij de tuin van het station gebruikt heeft "voor het cultiveren van dahlia-kruisingen. 'k Won er met 20 cm diameter."⁵⁶

Overigens voelt Ver Straeten zich een beetje in de steek gelaten. "Van den heer Goethart heb ik geen taal of teken meer gekregen." Misschien heeft ook dit te maken

met de problemen binnen de N.B.V., meent hij. Goethart is immers geen bestuurslid meer. In de algemene bestuursvergadering op 24 december te Amsterdam wordt dit onderwerp ook aangeroerd. Goethart meent dat het toezicht op het station in handen van een bestuurslid dient te zijn. "Besloten werd hem te verzoeken die waardigheid ook als niet-bestuurslid te willen blijven bekleeden en indien hij daartoe niet genegen was, zou de Heer Ver Straeten zonder tusschenpersoon met het bestuur kunnen overleggen."⁵⁷

Uit de notulen blijkt ook dat de beide studenten uit Amsterdam mej. Hagedoorn en de heer Honing zijn geweest. Gezien de geringe belangstelling wordt voorgesteld de voorwaarden waaronder de Amsterdamsche Universiteits Vereeniging een subsidie toekende aan het station nog eens op te zoeken. De secretaris kan ze dan naar Hugo de Vries sturen met het verzoek een en ander in zijn laboratorium te doen aanplakken. Vanwege het exploitatietekort dat in 1906-'07 was ontstaan, werd besloten om, behoudens goedkeuring door de ledenvergadering, f 300,- te vragen aan het Kok Ankersmitfonds.

In januari 1908 komt het tot een uitvoerige briefwisseling rond een hernieuwde toekenning van subsidie door de Universiteits Vereeniging te Amsterdam. Van Tienhoven schrijft de 13e aan Hugo de Vries dat het bestuur de toezegging van een subsidie handhaaft, zoals voor het eerst gedaan op 24 april 1906. Men voelt er niets voor de Groningse regeling over te nemen" en wil den aanbieding wijzigen in een toelage voor 4 of meer studenten in de Plant- en Dierkunde aan de Gem. Universiteit alhier, die aan het botanisch station gedurende eenige tijd hunnen studien voortzetten en wel tot een maximum totaal bedrag van f 200,-.⁵⁸

De Vries stuurt dit aanbod op de 25e door, vergezeld van een ontwerp-regeling, die hijzelf in overleg met Went in Utrecht heeft uitgedacht. Deze regeling houdt in dat de N.B.V. f 80,- subsidie krijgt. Het resterende bedrag kan dan verdeeld worden onder vier Amsterdamse studenten, die elk aanspraak kunnen maken op maximum f 30,- wanneer zij tien dagen of meer in Weert gaan werken.

Wordt er van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt, dan kan het resterende bedrag aan anderen worden uitgekeerd voor een korter verblijf aan het station, en wel f 3,- per dag per student.

Een strookje papier met daarop enkele krabbels van Vuyck, werd aangestroffen in de hierboven genoemde brief aan Hugo de Vries. "Schrijven van v. Tienhoven gedateerd 13 Jan 08. idem de Vries, 25 Jan. dat is 12 dagen later. Na de academievergadering, waarbij zooals ook uit schrijven de Vries blijkt geconfereerd is met Went (Moll en Burck?). Waar zo'n Academievergadering al niet goed voor is."⁵⁸ De gevoerde briefwisseling en de voorstellen daarin gedaan worden nu door Vuyck samengevat in een schrijven aan het bestuur van de N.B.V. Hij verzoekt hen eventuele bezwaren voor 1 februari aan hem kenbaar te maken." Is op dien datum geen bericht ingekomen, dan moge daaruit opgemaakt worden dat het Bestuur de bijdrage accepteert en zijn goedkeuring hecht aan de wijze van verdeling als hierboven is voorgesteld."⁵⁹

4. Keurig in orde en voldoet zeer.

Op 13 februari laat de Vries weten dat hij de nieuwe bepalingen voorlopig alleen aan de ouderejaars heeft uitgedeeld. Drie gaven zich al op voor een bezoek aan Weert rond Pinksteren. Twee voor een vijfdaags bezoek met Pasen. Het begon er naar uit te zien dat het tij ging keren ten gunste van het botanisch station. "Zelf hoop ik -zo vervolgt hij dan- met enkele studenten het station omstreeks Pinksteren te bezoeken."⁶⁰

Op 2 juni vraagt Hugo de Vries inderdaad toestemming aan Vuyck voor een bezoek aan het station gedurende de laatste tien dagen van die maand. Het betreft de studenten: mej. H. Hagedoorn en de heren J. Jeswiet, J.A. Honing en Th.J. Stomps. "Hoe wordt hun aanwezigheid in Weert gecontroleerd, zoo dat later hun aanspraken op subsidie blijken? Moeten zij een verslag indienen?"⁶¹

Ver Straeten, aan wie toch de dagelijkse zorg voor het station was toevertrouwd, is echter niet op de hoogte. Hij schrijft Vuyck op 16 juni: "Dit jaar is nog geen bezoek in 't Laboratorium geweest - en tot heden heb ik ook nog niet vernomen dat iemand voornemens is te komen."⁶²

Een dag later schrijft Went: "Van Moll krijg ik de mededeling, dat de Groningsche studenten P. Kruisinga en A. Schierbeek op 29 juni te Weert denken te komen, om gedurende 14 dagen aan het station te werken."⁶³

Weer een dag daarna komt er nog een kaartje van Ver Straeten. "Van ter zijde vernem ik, dat eerstdaags zekere heer Stomps en eenige anderen hier zullen komen. Waarschijnlijk willen die ook gebruik maken van 't laboratorium."⁶⁴ Hij vraagt zich af of het wel juist is om mensen, die hij niet kent en van wie hij niet kan weten of ze wel lid zijn van de vereniging, toch toe te laten tot het station. Er is hem vroeger al eens een aanmerking gemaakt omdat hij niet-leden had binnengelaten.

Op 11 juli deelt de Vries mede dat de studenten uit Amsterdam inderdaad eind juni in Weert zijn geweest. "Zelf bezocht ik het laboratorium met eenige andere leerlingen van 27 - 30 juni; het is keurig in orde en voldoet zeer."⁶⁵

Dit bezoek aan Weert ging uiteraard niet onopgemerkt voorbij. Hugo de Vries (1848-1935) was sinds 1878 hoogleraar in de plantenfysiologie aan de Universiteit van Amsterdam. Verschillende belangrijke ontdekkingen had hij gedaan. Zijn kruisingsproeven brachten hem ook weer op het spoor van de erfelijkheidswetten van Mendel. Toen deze daarover in 1865 publiceerde toonde bijna niemand er enige interesse voor. Mede dankzij de Vries is de grote betekening van zijn werk later toch nog erkend. Geen wonder dat het bezoek van deze hoogleraar aan Weert niet zonder meer kon voorbijgaan. In 'Het Kanton Weert' lezen we op 4 juli 1908: "Verleden maandag heeft de Harmonie 'St. Antonius' eene ovatie gebracht aan den alhier vertoevenden Hoogleraar Hugo de Vries. Een der werkende leden van het Gezelschap sprak daarbij den Hoogleraar toe, die in een mooie redevoering dankte voor de hem betoonde hulde door de inwoners van Weert.

Het was eene gelukkige gedachte van onze Harmonie om op deze wijze van de gelegenheid gebruik te maken om de eer van Weert hoog te houden en de goede zijde van den geest zijner burgers te toonen. Het komt niet dagelijks voor zulk een groot Man in zijn midden te hebben."⁶⁶

Dit muisje kreeg nog een staartje, zoals blijkt uit het jaaroverzicht dat Ver Straeten op 20 januari 1909 naar Vuyck stuurt. "Aan Prof. de Vries is tijdens zijn verblijf alhier door de harmonie een serenade gebracht. Z.E. stelde mij voor dat gezelschap hiervoor f 5,- ter hand. 'k Wilde natuurlijk niets vragen, maar 't is gebruikelijk voor zulke gelegenheden aan de kas van dat gezelschap f 10,- te geven. 'k Ben zoo vrij geweest er uit onze kas f 5,- bij te voegen. Kunt u dat niet vinden zonder aan prof. de V. iets te laten merken?"⁶⁷

De belangstelling voor het station kan ineens niet meer op. Johanna Westerdijk, directrice van het Phytopathologisch Laboratorium 'Willie Commelin Scholten', wil eind augustus een paar dagen naar Weert komen en dan gebruik maken van het station.

Ze gaat een onderzoek instellen naar het voorkomen van Klaverkanker in Limburg. "Verder zou ik gaarne weten of er op 't laboratorium gelegenheid tot steriliseren is en of er Petrischalen aanwezig zijn, anders breng ik die mee."⁶⁸

5. Nieuwe Statuuten en Reglementen

Om de problemen op te lossen die binnen de vereniging waren gerezen tussen de vertegenwoordigers van de verschillende stromingen in de botanie, was in 1907 al besloten dat er nieuwe statuten moesten komen, "zoals zij behooren te zijn voor eene Vereeniging van vaderlandsche botanisten, waarin iedere wetenschappelijke richting zich met volkomen wederzijdsche waardering geheel vrij ontwikkelen kan."⁶⁹

Het ontwerp daarvoor wordt met de opmerkingen en amendementen, ingediend door verschillende leden, gepubliceerd in het Nederlandsch Kruidkundig Archief.⁷⁰

In een aantal artikelen wordt ook het botanisch station uitdrukkelijk genoemd.

Art. 2 luidt: "De Vereeniging stelt zich ten doel de bevordering van de Botanie in haar geheelen omvang, in 't bijzonder ook de bevordering van de kennis der flora van Nederland en zijne Koloniën." Volgens Art. 3g is een van de middelen om dit doel te bereiken "het openstellen van een botanisch station."

Art. 22e bepaalt dat tot de vijf Permanente Commissies ook "de Commissie voor het Botanisch Station" behoort.

Volgens Art. 30 bestaat deze commissie uit 3 leden. "Ze is belast met het toezicht op de inrichting, de instandhouding en het gebruik van het Station der Vereeniging."

Art. 57 gaat in op de vestigingsplaats. "De plaats waar het Station der Vereeniging gevestigd is en de voorwaarden waaronder dit geschiedt, worden bepaald door de Ledenvergadering. Het kan, zoo noodig, worden verplaatst of tijdelijk opgeheven. Voorstellen daartoe worden, na ingewonnen advies van de Commissie voor het Botanisch Station, en voorloopige goedkeuring door het Bestuur, aan de ledenvergadering ter definitieve goedkeuring en vaststelling onderworpen."

Naast de hier genoemde meer algemene bepalingen is er nog een afzonderlijk 'Ontwerp-Reglement der Commissie voor het Botanisch Station.'

Volgens Art. 1 benoemt de Commissie zelf een voorzitter en een secretaris-administrateur. "Deze laatste is in het bijzonder belast met de regeling van het bezoek aan het Station."

Art. 2 luidt: "Het Station der Vereeniging is thans gevestigd te Weert (Limburg)."

De volgende artikelen regelen het bezoek aan het station. Er zijn 6 werkplaatsen beschikbaar, maar er mogen in bijzondere gevallen meer personen tegelijkertijd worden toegelaten voor een onderzoek in het Station. Leden van de N.B.V. kunnen rechteus "3 achtereenvolgende weken aan het Station werkzaam zijn." Ook niet-leden mogen worden toegelaten als daardoor tenminste de belangen van de leden niet worden geschaad.

Wie in het station verbleef geeft zo spoedig mogelijk door met welk onderzoek hij of zij zich voornamelijk heeft bezig gehouden. "Deze mededelingen worden in het verslag der Commissie opgenomen."

Volgens Art. 7 moeten de leden van de Commissie minstens een keer per jaar het station bezoeken. De secretaris-administrateur "minstens 2 maal 's jaars en verder zoo dikwijls hij het noodig oordeelt. Zij hebben aanspraak op vergoeding van reizen verblijfkosten."

Een achtste artikel tenslotte zegt dat ieder bij aankomst in het station een werkplaats met toebehoren vindt. "Hij heeft het recht gebruik te maken van de in het Station aanwezige, aan de Vereeniging behorende instrumenten en hulpmiddelen, met uitzondering van de microscopen en stalen instrumenten."

Schipper uit Winschoten reageert op 17 september 1908 op de Concept-Statuten. Hem leek het niet zo'n best idee in Art. 30 het station afzonderlijk te noemen "daar reeds verleden jaar in het bestuur een sterke strooming bestond, die opheffing vroeg." In oktober geeft ook Vuyck zijn mening. Volgens hem verdient het aanbeve-

ling om in het Ontwerp - Reglement van de Commissie voor het Botanisch Station de tekst van Art. 2 te veranderen. Toegevoegd moet worden dat het station in de *gemeente* Weert gevestigd is. "In Limburg zijn 4 plaatsen die de naam Weert dragen."

"Eindelijk -zo gaat hij dan verder- de laatste zin van Art. 8 is volkomen onduidelijk. Microscopen bezit het station niet, dus kunnen zij niet gebruikt worden: waren zij er wel, dan zouden zij toch zeker ten algemeenen nutte zijn aangeschaft. Waarom een stalen bijtel bijv. niet gebruikt zou mogen worden, begrijp ik niet! Waarvoor is het ding dan aangeschaft?"

Vuyck voegt er nog enkele behartigenswaardige regels aan toe. "Toch gaan beiden (= Statuten en Reglementen, G.E.) aan het euvel mank dat zij teveel willen omschrijven. Hoe meer men in details afdaalt van geringe waarde, hoe grooter het aantal wordt van andere details van gelijke waarde, die niet omschreven zijn en hoe talrijker derhalve de bronnen van onzekerheid."

Tenslotte plaatst Vuyck nog enkele kanttekeningen bij de gang van zaken in het botanisch station. Hij prijst Goethart, die "zich genoodzaakt heeft gezien voor het opertoezicht over de door hem met zooveel liefde en opofferingen tot stand gebrachte stichting te bedanken. Ik wenschte, dit laatste in het Archief der Vereeniging in herinnering te brengen, waar hem namens de leden bij zijn heengaan geen woord van lof is toegebracht voor alles wat hij in het belang van het station gedaan heeft."

Vuyck beklaagt zich erover dat, niettegenstaande al die moeite het station toch bij het merendeel van de leden niet bekend is. "Men vond Weert te afgelegen, te onbereikbaar." Gelukkig lijkt er nu een kentering te komen. Studenten uit Amsterdam en Groningen verbleven gedurende enige tijd voor onderzoek aan het station te Weert. Uit Utrecht afkomstig waren de heer en mevrouw Geerts. "Terwijl ook nog een Mijnheer Stokman of Stakman uit Leiden, volgens mededelingen van de Heer Verstraeten, aldaar vertoefde, om slechts voor een paar dagen een kijkje bij en in alles te nemen. Aangezien deze Heer noch lid der Vereeniging is, noch door een der Universiteiten gezonden werd, schijnt mij dit bezoek als dat van een ongenooide gast en dienen m.i. dergelijke bezoeken in het vervolg vermeden te moeten worden door een meer scherpe omschrijving van de personen, die tot een bezoek aan het Station gerechtigd zijn."

Let op dat Vuyck de contactpersoon in Weert de heer Verstraeten noemt. Zo geschreven komt de naam ook voor bij de burgerlijke stand. Hijzelf echter schrijft de familienaam steeds als: Ver Straeten.

6. Zijne belangen beter door een commissie behartigd

In zijn commentaar op de gang van zaken in het botanisch station vermeldt Vuyck ook dat Ver Straeten zich in augustus al had beklaagd "dat door enkele bezoekers het laboratorium was verlaten in een toestand, die wel verre van netjes was. De Heer V. had voor zijn vacantie uitstapje alleen de stalen instrumenten schoon gemaakt en geborgen, maar vreesde zeer dat Mej. Westerdijk de inventaris in groote wanorde zou vinden. Ook hij meende dat een betere regeling omtrent het bezoek gewenscht zoude zijn."

Op 22 oktober komt Ver Straeten er nog eens op terug. "Toen indertijd die Juffr. Dr Westerdijk is hiergeweest, was ik op reis. Ze heeft 't alleen moeten stellen. 't Spijt me wel. En alles lag toen zoo overhoop ook nog, gelijk, vlak vóór mijn vakantie, de Groninsche heeren het allerslordigst hadden laten liggen."⁷¹

De dag daarop verstuurt Hugo de Vries de afrekening voor de Amsterdamse studenten. Van de toegestane f 200,- subsidie zal dit jaar f 195,- worden uitgekeerd.

Daarvan zal volgens afspraak f 78,- rechtstreeks aan de vereniging ten goede komen. De rest van de correspondentie die volgens het brievenboek dat jaar nog gevoerd moet zijn, is in het archief niet meer aanwezig. De eerstvolgende brief is gedateerd 18 januari 1909. Daarin deelt Matthes, voorzitter van het Bestuur der Amsterdamsche Universiteits Vereeniging, mede dat ook voor het jaar 1909 een subsidie van maximaal f 200,- is toegekend. Over eventuele voorwaarden wordt niet gerept.

20 Januari stuurt Ver Straeten zijn brief met onder meer het verhaal over de serenade die Hugo de Vries gebracht werd. Ook vinden we hierin de gegevens die Vuyck verwerkte in zijn hierboven aangehaalde commentaar op de Ontwerp-Statuten en Reglementen van 1908. Er was in Weert nog een aanvraag binnengekomen van de heer Garjeanne te Venlo, "die op levermossen wil uitkomen in de paaschvakantie."⁷²

„k Heb vóór den winter den boel in 't lab weer laten opruimen. 't Geknoei met nitr. argenticus op vloer en meubels heb ik nog niet geheel kunnen weggrijpen. 'k Deed 't met HCL en CLNa. Kan ik iets beters aanwenden?"

Ver Straeten denkt ongeveer f 30,- nodig te hebben voor een huisje "tot berging van de boot." Het zal 1,10 m. breed worden, 5,5 m. lang en 1,65 m. hoog. "Hadden we van 't begin af niet beter gedaan met een lijst van bezoekers aan te leggen? Nu weet ik ze niet meer", luidt de klacht waarmee dit gedeelte van de brief eindigt.

Tijdens de algemene vergadering op 6 juni 1909 in Artis te Amsterdam wordt een voorstel dat reeds lang daarvoor door het bestuur was goedgekeurd, ook door de ledenvergadering aangenomen. Bij het Kok Ankersmit Curatorium zal f 300,- worden gevraagd ter dekking van de kosten van het Botanisch Station.

Goethart stelt de aanwezigen voor de Commissie voor het Botanisch Station op te heffen. "Prof. Moll zegt dat de Commissie het Station zoo belangrijk heeft geacht, dat zijne belangen beter door een Commissie zouden kunnen behartigd worden. Bij stemming bleek alleen de Heer Goethart voor zijn voorstel te zijn."⁷³

Er volgt nu een stemming voor de leden van de Commissie. Gekozen worden Goethart, Vuyck en Westerdijk. Deze laatste is niet aanwezig. Op de schriftelijke mededeling dat ze gekozen is, antwoordt zij op 14 juni aan Vuyck: "Volgaarne zal ik de benoeming tot lid Commissie van toezicht op het botan. station aanvaarden."⁷⁴

Twee dagen later laat zij weten dat ze de week erop naar Weert wil gaan. "Of ik van het station gebruik zal maken weet ik nog niet zeker."⁷⁵ Wel informeert zij of er nog bepaalde zaken zijn die aandacht vragen. "Van het leven van het station weet ik weinig af. Kunt u mij hierover niet inlichten?"

Op 7 juli informeert Ver Straeten eens wat een huisje voor de boot zou mogen kosten. Die vraag wordt dan in de bestuursvergadering te Utrecht ter tafel gebracht. De Commissie voor het Botanisch Station wordt gemachtigd om "wanneer de kosten niet te hoog waren, een schalen getimmerte te doen vervaardigen."⁷⁶

Bij Westerdijk wordt gevraagd naar haar kijk op de zaak. Daarop antwoordt zij op 13 juli: "Wat het Weertsche bootje aangaat, ik heb het zelf niet gezien, maar het schijnt daar onbeheerd in een plas achter een boerewoning te liggen en men is niet zeker dat deze menschen er niet gebruik van maken. Aangezien het een van de hoofdbezigheden van de laboranten is uit die plassen waterplanten en wieren te visschen, lijkt 't mij wel van belang dat er wat aan gedaan wordt. Over de prijs weet ik niets, - als het niet zulk hopeloos weer was geweest, was ik zelf zeker naar de boot gaan kijken."⁷⁷

'Het jaarverslag van de Commissie over de toestand van het Botanisch station te Weert in 1909' is weinig opwekkend. Veel bezoek is er niet geweest. Westerdijk die als secretaresse het verslag opstelde, werkte zelf een paar dagen aan het station. "Zij

hield zich op met het bestudeeren van een wortelbrand in die streek. Studenten kwamen er niet, zoodat ook de universiteitssubsidiën van Amsterdam en Groningen vervielen. Nieuwe utensiliën of chemicaliën werden dan ook niet aangekocht. Alleen werd een rieten afdak, waaronder de boot van het station ligt, door een houten vervangen.

De commissie stelt zich voor in 1910 iemand aan te stellen, die "tegen een billijke vergoeding den studenten de ligplaats van de boot zal wijzen en die tevens het toezicht over het station zal hebben en de sleutel bewaren."⁷⁸

7. De eerste stap tot geheele opheffing.

Het botanisch station te Weert raakt weer uit de belangstelling. De gegevens worden schaarser. In het archief van de N.B.V. is nog maar een enkele brief met bijzonderheden aangetroffen. Raadpleging van het brievenboek, waarin alle inkomende en uitgaande post nauwkeurig werd bijgehouden, maakt duidelijk dat een en ander moet zijn zoekgeraakt.

Het eerstvolgende bericht is het jaarverslag over 1910. Het station werd die zomer "bezocht door een vijftal studenten der Groningsche Universiteit namelijk den heer E. van Slogteren en de dames M.P. Cleveringa, J.H. van Lessen, R.G.v.d. Meulen en J.S.A. Wisse."⁷⁹ Voor hen werd naar gewoonte een toelage uit het Groninger Universiteitsfonds gevraagd en verkregen.

"Zij werkten er een tiental dagen en hielden zich bezig met het determineren der in de omstreken van Weert voorkomende planten. Daar hun werk geen speciale onderzoekingen omvatte werd hierover geen verslag ingeleverd.

De heer Verstraeten, die vroeger het toezicht over het station hield, wenschte zich van dit werk ontheven te zien. Ondergeteekende, die op 25 juni het station bezocht en daar alles in orde bevond, verzocht den heer H. Hupperetz, apotheker te Weert, voorlopig dat toezicht op zich te nemen, waarin hij toestemde en waarvoor de Vereeniging hem dank verschuldigd is. Het is te betreuren -zo sluit Westerdijk haar jaarverslag af- dat er van het Botanisch Station niet meer gebruik gemaakt wordt."

Op 29 april 1911 vergadert het bestuur te Amsterdam. Weevers brengt het huurcontract van het station ter sprake. Tot dan toe werd -zoals bekend- per jaar daarvoor f 100,- betaald. De eigenaar vraagt nu f 150,- wat de commissie een redelijk bedrag vindt. "De penningmeester stelt voor een contract te sluiten voor 3 jaar, en 3 jaar met optie. Dit wordt goed gekeurd."⁸⁰

Het nieuwe huurcontract vermeldt inderdaad dat het gebouw gehuurd wordt voor drie jaar, ingaande op 1 juni 1911, met een optie van drie jaar, dus tot juni 1917.

Als huurprijs vinden we op het document echter een bedrag ingevuld van f 125,-.

De ledenvergadering keurt nog een voorstel goed om aan het Kok Ankersmitfonds f 150,- te vragen in verband met de huurverhoging, het noodzakelijke onderhoud van de boot, de aanschaf van glaswerk en dergelijke.

Over de diverse onkosten schrijft Westerdijk het bestuur. Ze vraagt toestemming om nieuw glaswerk aan te schaffen ter waarde van f 10,-. "Doordat er geen toezicht op het station is, is er langzamerhand veel glaswerk medegenomen. De buizen, waarin het materiaal verzameld werd, zijn alle medegenomen."⁸¹ Zij stelt daarom voor het materiaal toe te vertrouwen aan Hupperetz, die het aan de bezoekers ten gebruike kan geven. Neemt men dan het verzamelde materiaal in buizen mee, dan kunnen die aan hem worden teruggezonden.

Ook de boot brengt zij weer ter sprake. Die werd de laatste jaren weinig gebruikt en

ziet er verwaarloosd uit. Om het schuitje beter te bewaren is het nodig een degelijker afdakje te maken. Kosten daarvan zijn door Hupperetz als volgt becijferd:

20 kepers	4,00
spijkers	0,30
riet en stroo	1,50
120 voet latten	0,45
vracht v. bovenstaande	1,50
arbeidsloon	3,00
totaal	f. 10,75

De onderkant van het bootje is vóór het te water werd gelaten twee keer geteerd (teer 50 ct. arbeidsloon 30 cent). Het bootje zou noodig geleverd moeten worden hetgeen zou kosten: verf 80 cent arbeidsloon 75 ct = f 1,55.⁸²

Deze kosten komen Westerdijk alleszins redelijk voor.

Dan merkt Hupperetz nog op: "De visscher in wiens haventje het bootje ligt vraagt voor huur van dat haventje, waarbij inbegrepen toezicht op het bootje, bewaring van roer enz. ten zijnen huize f 6,- per jaar." Volgens de bestaande regeling kreeg hij een vergoeding van een gulden per jaar, ook wanneer hij af en toe de bezoekers van het station begeleidde.

Het officiële jaarverslag over 1911, gepubliceerd in het K.A., is precies elf regels lang. Vermeld wordt het bezoek van de leden Isebree, Moens en Sluiter, die enkele dagen te Weert verbleven. De heer van Slogteren en de dames van der Meulen en van Lessen uit Groningen kwamen ook weer. Dit keer voor de duur van een week. Goethart tenslotte onderzocht met enkele studenten plankton uit de Zuid-Willemsvaart en de veenplassen rond Weert. Zij vertoefden daarvoor enkele dagen op het laboratorium.⁸³

Het jaar daarop, 1912, bezoeken vier studenten uit Groningen het station. Ze verbleven er enkele dagen om hogere planten te verzamelen. "Het is te betreuren -zo lezen we in het jaarverslag- dat, nu zeker is dat de plassen te Weert binnen afzienbare tijd uit zullen drogen, er niet van het botanisch station gebruikt wordt gemaakt om de algenflora dezer vennen te onderzoeken. Het botanisch station is toch voornamelijk met dat doel opgericht. Geen enkele mededeeling is echter tot nog toe over de algenflora verschenen. De commissie wil nog eens in 't bijzonder de aandacht hierop vestigen."⁸⁴ Groningen, de enige universiteit waar studenten belangstelling hadden voor veldwerk in Weert, willigt ook voor 1913 het verzoek om subsidie voor het station in.

Naar aanleiding van dit jaarverslag merkt Goethart tijdens de ledenvergadering van 22 februari 1913 nog op "of het niet wenschelijk zou zijn iemand aan te wijzen om de algenflora der Weertsche vennen te onderzoeken."⁸⁵ Er schijnt geen animo voor te bestaan. Het voorstel wordt dan naar de commissie voor het station doorgevoerd "ter nadere bestudeering."

Donkere wolken pakken zich nu snel samen. In de bestuursvergadering op 24 september 1913 wordt besloten aan de ledenvergadering voor te stellen het station te Weert tijdelijk op te heffen. Er zijn al vele jaren grote uitgaven voor gedaan terwijl er weinig of geen gebruik van het laboratorium is gemaakt. Het meubilair en de inventaris kunnen voorlopig in Haarlem of Utrecht worden ondergebracht tot het station op een andere plaats kan worden gevestigd.

Krachtens artikel 57 van de statuten moet er wel eerst advies worden ingewonnen bij de Commissie voor het Botanisch Station. In het archief werd alleen een brief van Vuyck dienaangaande aangetroffen. "Gezien de stand van zaken van het Botanisch Station, geloof ik ook, dat de jaarlijksche kosten daaraan besteed, niet de ge-

wenschte vruchten dragen en zou ik mij wel kunnen vereenigen met een voorstel tot tijdelijke opheffing van dit instituut. Ik koester echter de vrees, dat dit de eerste stap zal zijn tot geheele opheffing, maar als dit door de omstandigheden blijkt gewenscht te zijn, dan moet dit maar alzoo geschieden.”⁸⁶

Voor de ledenvergadering op 25 oktober 1913 te Amsterdam motiveert de voorzitter het bestuursvoorstel tot tijdelijke opheffing van het station te Weert. Enerzijds is er het argument van de belangrijke kosten die ieder jaar weer met de instandhouding zijn gemoeid. Daarnaast meent Went nog steeds dat “het bezoek voor een groot gedeelte wegens de ongelukkige ligging, in de laatste jaren zeer gering was.”⁸⁷ Deed zich later nog eens een gunstige gelegenheid voor, dan wilde men het station nog wel opnieuw op een andere plaats vestigen.

“Tot opheffing van het Botanisch Station werd besloten” luidt het eindoordeel van de vergadering, nadat de voorzitter had meegedeeld dat ook de Commissie de tijdelijke opheffing had aanbevolen.

Dat laatste is niet helemaal in overeenstemming met de waarheid. Een en ander kan worden afgeleid uit correspondentie tussen Goethart en Pulle, die inmiddels Verschaaffelt als secretaris is opgevolgd. Waarschijnlijk had Pulle verzocht om een ‘jaarverslag van de commissie’, in de veronderstelling dat Goethart dan wel wist waar het over ging. Die antwoordt op 28 januari 1914 dat “de bewuste commissie in het verlopen jaar bij mijn weten geen enkel teken van leven heeft behoeven te geven.”⁸⁸ Een volgende kaart, gedateerd 31 januari, maakt duidelijk dat Goethart in de veronderstelling verkeerde dat het werkzaamheden van het Kok Ankersmit Curatorium betrof. Nu hij begrepen heeft dat hem gevraagd was naar een verslag van de Commissie voor het station, hoefde hij zijn antwoord niet te veranderen. Van enige werkzaamheid van deze commissie had hij ook niets gemerkt. “Het eenige wat ik vernomen heb, is de opheffing van het station te Weert maar, aangezien voorzoverre mij bekend de Commissie daarover niet van gedachten heeft gewisseld, kan ik natuurlijk niets vermelden.”⁸⁹

Pulle moet hier zeker op gereageerd hebben. Op 4 februari stuurt Goethart hem immers weer een briefkaart. “Het schrijven aangaande de Stationszaak door U genoemd, is nooit tot mij gekomen noch enig bericht dienaangaande. Alleen ontving ik, nadat het besluit van opheffing genomen was een schrijven van mej. Westerdijk uit de Roode Zee waarin deze uit eigen beweging voorstelt, dat door onze commissie geadviseerd zou worden tot opheffing. Ik leidde daaruit (m.i. toch wel met grond) af, dat ook mej. W. van dat voorstel onkundig was.”⁹⁰

Een en ander doet overigens aan de zaak niet veel af. Ook Goethart kan het met de strekking van het bestuursvoorstel eens zijn. Hij besluit, een beetje venijnig wellicht, “het doet mij genoegen te hooren, dat overigens de Comm. gehoord is.” Dan tekent hij met “beleeft groeten.”

In de bestuursvergadering op 31 december dat jaar deelt de voorzitter mede dat het station op 1 juni ontruimd moet zijn. Dat is in overeenstemming met het huurcontract dat immers die dag afloopt. Men wil proberen de eigendommen van de vereniging naar Haarlem te brengen en de conservator vragen voor een en ander te zorgen.

Voor ieder die de flora rond Weert ter harte ging, leek er even een lichtpuntje te zijn. Tijdens de ledenvergadering in oktober had Jansen immers gevraagd of het geld dat door opheffing van het station zou vrijkomen, niet het beste besteed kon worden voor de aankoop van de vennen rond Weert die met ondergang werden bedreigd.

Weevers brengt daar tegenin dat die terreinen toch onherroepelijk verloren zijn. Hij wil het geld daarom liever uitgeven voor de aankoop van het Wisselsche veen

bij Epe, een belangrijk hoogveen gebied in het centrum van het land. De beslissing wordt nog even aangehouden. In de daarop volgende ledenvergadering op 31 januari 1914 wordt een brief voorgelezen van Oudemans, voorzitter van Natuurmonumenten. Deze raadt af om pogingen te ondernemen tot behoud van dat andere hoogveen omdat er al een begin met de ontginning is gemaakt. Over het voorstel van Jansen wordt niet meer gerept.

Het wordt nu stil rondom het station. Alleen de Commissie van toezicht bestaat nog. Er verschijnen vanzelfsprekend geen jaarverslagen meer. Pas in 1917 worden we er weer even aan herinnerd dat de N.B.V. ooit een botanisch station had. Dat hield verband met de benoeming van Blaauw tot hoogleraar te Wageningen. Hij biedt aan de vroegere inventaris van het station te Weert over te nemen voor het door hem nieuw in te richten laboratorium aan de landbouwhogeschool.

Op 13 december 1917 stuurt Pulle, de eerste secretaris van de N.B.V., dit verzoek door naar de andere bestuursleden. In een begeleidend schrijven zegt hij het niet eenvoudig te vinden in deze een beslissing te nemen. Alles hangt af van de vraag of er nog ooit elders een botanisch station kan worden opgericht. Zou dat inderdaad het geval zijn, "dan zou ik het bedenkelijk achten, de goederen nu voor een appel en een ei over te doen. Want wanneer wij ze, zij het ook na den oorlog, nieuw willen gaan aanschaffen, dan zullen we er veel meer voor moeten betalen, dan we er nu voor zullen krijgen. Denk aan de prijzen voor het koper, van het kwik, van het platina."⁹¹

Blaauw wilde kennelijk graag weten welke chemicaliën er nog waren. Daarom liet Pulle de beide manden maar eens uitpakken. "Dat bleek geen overbodig werk te zijn, want niet alleen waren de manden vrijwel vergaan, maar sommige chemicaliën als chloorcalcium en chloormagnesium hadden water aangetrokken en waren door het slechte sluiten van de kurken over de etiketten gaan lopen, zoodat sommige stoffen nauwelijks meer leesbare etiketten hadden."

Pulle krijgt zijn rondschrijven retour, voorzien van kanttekeningen van de andere bestuursleden. Heukels gaat met het plan accoord. Zijlstra en Verschaffelt ook. Schoute alleen doet er een briefje bij. Hij vindt "dat de vraag over het al of niet verkopen der laboratoriumbenodigdheden alleen beslist kan worden na ingewonnen advies van de nog steeds bestaande 'Commissie voor het Botanisch Station' die dan nog weer eens een levensteken kan geven."⁹²

Zelf voelt hij best voor verkoop. "Waar toch de wederoprichting van een Station op zich een twijfelachtige zaak is, zou aanhouden der objecten al een kwestieus iets zijn. Maar ik geloof dat men zelfs bij wederoprichting van een Station toch wel niet in de fout zal vervallen dat men een floristisch Station, waar niets nodig is dan een goede drooginrichting, met enkele boeken en hoogstens een prepareer-statief, in gaat richten als een fysiologisch Laboratorium. Dat is goed aan de rand van een tropies oerwoud, maar niet in Nederland." Schoute stelt daarom voor tot verkoop over te gaan, wanneer tenminste de Commissie voor het Botanisch Station niet tegen is. "De som van f 100,- is niet te hoog, maar ook niet zo belachelijk laag; we moeten bedenken dat we een koper hebben die alles ineens overneemt."

Op 25 december stuurt secretaris Pulle de hele correspondentie die over deze zaak werd gevoerd tussen hem, Blaauw en het bestuur, naar de Commissie voor het Botanisch Station. Hij sluit lijsten bij van de goederen waar het om gaat. Deze lijsten werden niet terruggevonden. Pulle vraagt de commissieleden advies met betrekking tot het al dan niet verkopen. Het is niet helemaal duidelijk of voorzitter Schoute ook hun mening wil weten aangaande de koopsom. Maar zo de commissie meent dat ook dit op haar weg ligt, dan mogen zij er wel bij bedenken "dat de goederen niet verkocht worden aan de heer Blaauw particulier, maar aan het Ministerie

van Landbouw, en dat er dus m.i. geen redenen bestaan om ten koste van de kas der Vereeniging de goederen voor een gering bedrag van de hand te doen."⁹³

De papieren komen eerst bij Vuyck. Deze stuurt ze door naar Goethart en via deze naar Westerdijk. Volgens deze laatste "is de wederoprichting van een botanisch station binnen afzienbare tijd zeer onwaarschijnlijk. Er blijkt geen behoefte aan te zijn onder de floristen; ook voor het algologisch werk, waarvoor men het wel eens meende te moeten bestemmen, schijnt geen enthousiasme te bestaan."⁹⁴ Zij is daarom voor verkoop, op voorwaarde dat een en ander niet tegen inkoopsprijs van de hand wordt gedaan. "Vooral ook omdat de geldmiddelen van het lab. zoo slecht staan, en het Rijk voor materiele zaken altijd graag veel geld geeft." Dat is dan een stem uit de praktijk van de directrice van het Phytopathologisch Laboratorium 'Willie Commelin Scholte'.

Het belangrijkste commentaar komt weer van Goethart die het station te Weert altijd een warm hart toedroeg. Voor hij zijn eigen kijk op de zaak geeft, schrijft hij dat Vuyck hem verzocht mede te delen dat er naar diens mening weinig zicht is op heropening van het station. Ook deze meent de verkoop van de inventaris daarom wel te moeten aanraden. Maar dan wel tegen de geldende prijzen. Men zou daartoe een en ander kunnen laten taxeren door de firma Marius.

In het archief van het Botanisch Laboratorium van de Rijksuniversiteit Utrecht werden rekeningen aangetroffen van J.C.Th. Marius, fabriek en magazijn van wetenschappelijke instrumenten. Atelier voor kunstblazerij en slijperij. Opgericht in 1866. Na deze inleiding vervolgt Goethart: "dat mijne meening aldus is: Onze Commissie is ingesteld voor een botanisch station in den geest waarin dat te Weert door de Vereeniging werd bedoeld, dwz. een laboratorium zoo volledig mogelijk ingericht voor al die botanische onderzoekingen waarvoor het noodig of gewenscht is levend onderzoekingsmateriaal in de onmiddellijke nabijheid te hebben. Het lag indertijd in de bedoeling der Vereeniging dit Station naar gebleken behoefte van tijd tot tijd naar andere voor bepaalde groepen van onderzoekingen bizonder gunstige terreinen over te brengen.

De Voorzitter der Vereeniging is dus, blijkens bijgaand schrijven niet op de hoogte van de bedoelingen waarmede tot oprichting van een botanisch station werd besloten, en het door hem aangehaalde argument als zoude het station een zuiver floristische strekking hebben en 'dus' een verkoop van den inventaris gewettigd zijn is derhalve voor onze commissie waardeloos."⁹⁵

Smit heeft in 1970 bij de voorbereiding van zijn tentoonstelling in verband met het 125-jarig bestaan van de K.N.B.V. al aangetekend: "Zo gezien was de opvatting van de florist Goethart 'moderner' dan de inzichten van de niet-florist Schoute, en men zou dit station in Weert, op deze wijze beschouwd, kunnen zien als een voorloper van bijvoorbeeld Weevers' Duin."⁹⁶

Goethart vervolgt zijn commentaar met de opmerking: "Evenmin kan m.i. een verkoop van inventaris en voorraden gewettigd worden door de 'waarschijnlijkheid', dat de Vereeniging wel geen botanisch Station weer zal inrichten. M.i. zou alleen een besluit der Algemene vergadering tot definitieve opheffing of tot principiële verandering van de bedoelingen waarmee een Station zou worden opgericht, het bestuur recht geven om tot verkoop van den inventaris over te gaan." Opheffing van het station impliceert in de ogen van Goethart ook opheffing van de Commissie. "Zolang dergelijke besluiten *niet* genomen zijn, meen ik, dat de Commissie voor het botanisch Station haar allereerste plicht tegenover de Vereeniging zou schenden, door op de aanhangige bestuursvoorstellen met hunnen toelichting gunstig te adviseren: De Commissie is benoemd om voor de belangen van een botanisch Station in boven aangegeven zin te waken; zeker niet om mede te werken tot een on-

derhandsche opheffing. Mocht de meerderheid onzer Commissie mijne zienswijze niet deelen, dan verzoek ik het Bestuur mijne opvatting, waarbij ik mij op de meest besliste wijze tegen den voorgenomen verkoop verklaar, als minderheidsmeening aan de Algemene vergadering te willen kenbaar maken."

Op 16 januari stuurt Pulle dan weer een schrijven naar de bestuursleden van de N.B.V. met het verzoek een vergadering te beleggen om een en ander nog eens door te praten. Onder die brief tekent Zijlstra uit Groningen aan "dat ik naar aanleiding van de opmerkingen van de Heer Goethart het wél nodig acht de vraag van al dan niet verkoop aan de ledenvergadering voor te leggen, maar dat met de prijsbepaling de vergadering m.i. niets te maken heeft."⁹⁷

De gevraagde bijeenkomst van het bestuur heeft plaats op 26 januari te Utrecht. Men besluit de hele kwestie ter beoordeling aan de ledenvergadering voor te leggen. Komt er dan van die zijde geen verzet dan worden de goederen geschat. Aan Blaauw worden ze daarop verkocht voor 2/3 van die geschatte waarde. Nog diezelfde avond komen ook de leden bijeen. Na enige discussie wordt de machtiging tot verkoop bij zitten en opstaan verleend met grote meerderheid van stemmen.

27 Februari schrijft Blaauw aan Pulle dat bij de taxatie der goederen kennelijk niet in aanmerking genomen is dat ze gebruikt zijn. De raming geschiedde door een zekere Verpoorte die daarvoor f 1,- in rekening bracht. Mejuffrouw IJzerdraat gaf ook nog eens f 1,86 uit aan vracht. Blaauw verzoekt de penningmeester van de vereniging beide bedragen te willen vergoeden.

Wat de chemicaliën betreft die in Utrecht zijn geschat, maakt hij zich zorgen dat het allemaal wat duur zal uitvallen. "Dan is er zeker geen bezwaar dat ik eenige posten schrap, die ik wellicht in geen afzienbare tijd noodig heb. zoo bv 2 gr Platin-chloride voor f 9,- en dergelijke zijn wel wat overdreven, en maken het als 'geheel' wellicht veel te hoog in prijs."⁹⁸

Pulle die niet zonder meer op deze brief durft te reageren, speelt de vraag maar door naar het bestuur. "Ik vermoed, dat er onder de chemicaliën vele zullen zijn, waarvan de heer B. thans de prijs zeer hoog zal vinden en die hij daarom liever niet zal nemen."⁹⁹ De goederen zijn in Haarlem getaxeerd op f 206,- "zoodat de Heer Blaauw zou hebben te betalen 2/3 van dit bedrag dus f 137,- in plaats van de f 100,-, die hij heeft geboden."

Voorzitter Schoute krijgt het schrijven het eerst in handen. Hij doet er een brief bij voor de andere bestuursleden en Pulle. "De onderhandeling met de Heer Blaauw begint m.i. wel wat op gepingel te lijken. Maar nu we een keer zo ver zijn, zou ik zeggen: 2/3 was voor het kopen in eens, dus nu uitzoeken gaat toch niet goed, tenzij tegen de volle waarde. Dus alles voor f 137,- of enkele dingen tegen getakseerde prijzen en dan liefst de rest weer voor 2/3 aangeboden aan de taksateurs."¹⁰⁰ Uit de kanttekeningen in de marge van deze brief blijkt dat de andere bestuursleden hiermee accoord gaan.

Een klein probleem levert de brief op van de 'Onderlinge Pharmaceutische Groot-handel' te Utrecht aan Pulle. Hierin staat dat de lijst met chemicaliën die hij hen stuurde, hierbij wordt geretourneerd. De op dat moment geldende prijzen zijn achter elke stof genoteerd.

Het probleem schuilt in de datering. Boven de brief van de groothandel staat: 11 november 1918. Dit moet wel haast een verschrijving zijn omdat alles erop wijst dat het hier gaat om de bewuste lijst met chemicaliën, afkomstig van het voormalige station te Weert. Op de brief staat een stempel met als datum van ontvangst: 12/3 '18. Pulle registreerde het schrijven onder nr 70. In het archief is brief nr 71 een schrijven dat op de 13e binnenkwam. De vraag naar het waarom van de door de groothandel gebruikte datering van 11 november, blijft hiermee onbeantwoord.

De lijst geeft een overzicht van 51 chemische stoffen. Verder een 27-tal anilinekleurstoffen, waar de oorspronkelijke verpakking nog omheen zit. Ze werden geleverd door de firma Grübler. Het station te Weert was goed voorzien voor het onderzoek naar levend plantenmateriaal.

Het archief van de N.B.V. sluit met betrekking tot het station af met de brief van Blaauw, verzonden op 22 maart 1918. Daarin deelt hij mede dat hij de chemicaliën graag voor 2/3 van de prijs zal overnemen. De inboedel die in Haarlem werd getaxeerd, ook voor 2/3 van de daar geschatte som. Opvallend genoeg biedt hij nu heel royaal aan de verpakking en verzending vanuit Haarlem zelf te bekostigen. "Zo komt de zaak toch hoop ik spoedig in orde."¹⁰¹

Wat Blaauw betreft was dat wellicht waar, maar voor het botanisch station ging deze opmerking niet op. Het bestuur van de N.B.V. vergadert op 27 april 1918 te Amsterdam. Gezien de grote opbrengst van de goederen van het station, f 273,-, stond de penningmeester graag toe dat het bedrag dat gereserveerd was voor het herbarium, werd verhoogd van tweehonderd naar vierhonderd gulden. Over de aankoop van botanisch belangrijke gebieden wordt niet meer gesproken.

In de jaren die nu volgen leidt de Commissie voor het Botanisch Station een slapend bestaan. Bij het in werking treden van de nieuwe statuten op 1 december 1924 is de commissie opgeheven. Er komt nu, wellicht voorgoed, een eind aan het streven naar een eigen Botanisch Station voor de organisatie die sinds 28 oktober 1945 de naam draagt: Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging.

8. Een klemmende vraag

Rest ons de vraag waarom het Kok Ankersmit laboratorium een weinig succesvolle onderneming is gebleven. Een vraag die des te meer klemmt, wanneer we de hier geschetste gang van zaken vergelijken met de lotgevallen van het Zoölogisch station dat in hoge mate aan het gestelde doel heeft beantwoord en uiteindelijk werd tot Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee, het NIOZ.

Op de eerste plaats kan worden opgemerkt dat de gang van zaken met het station te Weert nu ook weer niet zo uitzonderlijk was. In 1945 publiceerde Homer A. Jack zijn 'Biological Field Stations of The World'.¹⁰² Er is al op gewezen dat de schrijver uit het onvolledige historische materiaal waarover hij beschikt, afleidt dat het eerste veldbiologische station in 1859 werd gevestigd te Concarneau in Bretagne. Van de stations die daarna wereldwijd werden opgericht, waren er tegen 1945 alweer een negentig verdwenen. Dat is ongeveer een op vier. Sommige van die stations overleefden nauwelijks een seizoen. Andere bleven meer dan vijftig jaar in gebruik maar verdwenen tenslotte toch. Jack geeft een aantal redenen voor het verschijnsel. Hij meent dit te kunnen toeschrijven aan omstandigheden als het overlijden van de oprichter, brand, oorlog, het ontbreken van een gezonde financiële basis en onenigheid tussen de betrokken personen.

Vergelijken wij de plannen voor een botanisch station, zoals die leefden in de gedachten van enkele bestuursleden van de N.B.V., met de mogelijkheden die het huis te Weert bood, dan kan het gebouw op zich geen reden voor het mislukken zijn geweest. Het pand aan de huidige Wilhelminasingel was weliswaar niet al te groot, maar voor een veldstation moet het in die tijd ruimte genoeg geboden hebben. Volgens de gegevens van Jack zijn meerdere biologische stations in reeds bestaande gebouwen van start gegaan om er vervolgens ook vaak gevestigd te blijven. Mogelijkheid tot uitbreiding was er ook voldoende. Naast en achter het station was nog ruimte beschikbaar. Zo bouwde houthandel Hermans die het huis later gebruikte, nog een kantoortje tegen de zuidzijde. Zonder al te veel kunst- en vliegwerk had bijvoorbeeld de bovenverdieping kunnen worden ingericht tot logeerruimte.

Ook aan de inrichting van het station kan het mislukken van de opzet niet hebben gelegen. De documenten die bewaard bleven, maken duidelijk dat er heel wat mogelijkheden waren om het verzamelde materiaal te bestuderen. Goethart moet het wel bij het juiste eind hebben gehad toen hij opmerkte dat het laboratorium zo volledig mogelijk was ingericht "voor al die botanische onderzoekingen waarvoor het noodig of gewenscht is levend onderzoekingsmateriaal in de onmiddellijke nabijheid te hebben."⁹⁵

Kan de ligging van het gebouw dan van invloed zijn geweest op de negatieve resultaten? Jack zegt hierover: "Het unieke van de veldbiologische stations is hun ligging. De mogelijkheden die hierdoor geboden worden aan studenten en onderzoekers tot het bestuderen van levensvormen in de onmiddellijke nabijheid van hun natuurlijke omgeving."¹⁰³ Al zullen soms politieke, geografische of andere factoren een rol spelen bij de oprichting van een veldbiologisch station, toch worden zij meestal gevestigd vlak bij biologisch unieke terreinen.

Wat dat betreft lag het Kok Ankersmit laboratorium wel heel erg gunstig. In de onmiddellijke omgeving van Weert werd rond de eeuwwisseling nog een moerasflora aangetroffen met enkele voor ons land wel heel bijzondere planten. Daarnaast hadden de ontginningen ook de verspreiding van adventiefplanten bevorderd, planten die elders thuis horen maar die ook hier goed wilden gedijen.

In 'De Levende Natuur' schrijft Ver Straeten in 1916 dat planten als de Pilvaren, Dwergbloem, Teer guichelheil, Kranskarwij, Spaanse ruiter, Lange zonnedaauw, Zomerschroeforchis, Malaxis, Vleeskleurige orchis, Scheuchzeria, Bruin cypergras, Klein blaasjeskruid, Vergeten blaasjeskruid, Drijvende egelskop "en zooveel andere min of meer zeldzame planten hier gemakkelijk te vinden waren, sommige zelfs zeer veelvuldig."¹⁰⁴

Coebergh geeft in 1906 in hetzelfde tijdschrift aan een artikel over de bijzondere planten die hij in de omgeving van Weert aantrof, de kop mee "Weert, onverdiend onbekend."¹⁰⁵

Ook de ligging van de stad kan nauwelijks van invloed zijn geweest, al beweert iemand als Went dat bij herhaling. Weliswaar bestond er bij de openstelling van het station nog geen rechtstreekse treinverbinding tussen Eindhoven en Weert. Men moest een omweg maken via Venlo en Roermond. Zijn we goed geïnformeerd dan was het in 1905 mogelijk in ongeveer vijf en een half uur van Amsterdam naar Weert te reizen. Vanuit Leiden, waar veel botanici werkten, duurde die tocht bijna zeven uur. Voor studenten uit Groningen was het inderdaad een hele onderneming. Zij waren elf en een half uur onderweg naar de plaats van bestemming. Dan moesten ze wel rond half acht in de morgen vertrekken om de reis nog diezelfde dag te kunnen volbrengen. De meeste tijd ging verloren met het wachten op aansluitingen. De diverse spoortrajecten waren toen nog in handen van verschillende maatschappijen.

Was daarom de ligging van Weert de belangrijkste reden geweest voor het geringe succes van de onderneming, dan valt dat moeilijk te rijmen met het feit dat uitgerekend uit Groningen nog de meeste belangstelling kwam.

Er kan een organisatorische reden zijn geweest voor het uitblijven van succes. Mogelijk was alles anders gelopen wanneer men iemand had gevonden die voor enige tijd in Weert wilde gaan wonen. Hij of zij zou daar dan voor eigen onderzoek van het station gebruik kunnen maken en de algemene leiding op zich nemen, contacten onderhouden ook met de universiteiten, studenten inschakelen bij eigen lopend onderzoek of leiding geven bij hun veldwerk. Ook bij het zoölogisch station in Den Helder deed de bovenverdieping dienst als woning voor de directeur, terwijl de ruimte beneden was ingericht als laboratorium.

De weinige gegevens die over de gang van zaken te Weert beschikbaar zijn, duiden er echter op dat het allemaal te vrijblijvend bleef. We herinneren in dit verband aan de klacht in het jaarverslag over 1912 dat er geen enkele publikatie was verschenen met betrekking tot het algenonderzoek. Toch was juist dit een van de voornaamste redenen geweest het station aan de rand van de Peel op te richten.

Het idee van een veldstation was wellicht te nieuw voor de N.B.V. Dat er weinig belangstelling kwam uit de hoek van de studenten, kan hen niet kwalijk worden genomen. Interesse was immers ook afwezig bij menig hoogleraar, aan wie op de universiteiten onderzoek en onderwijs in de botanie was toevertrouwd. Dat kan in elk geval worden opgemaakt uit de lijst van bezoekers aan het station. Uitzonderingen zijn daar om de regel te bevestigen. Moll uit Groningen was zo'n uitzondering. Zover valt na te gaan was hijzelf weliswaar nooit in Weert, maar wel heeft hij zijn studenten tot een verblijf aldaar gestimuleerd. Niet zonder succes.

Ook Johanna Westerdijk maakte dankbaar gebruik van de mogelijkheden die het station te Weert bood bij haar onderzoek naar plantenziekten in Limburg. Zij werd in 1917 tot hoogleraar benoemd als eerste vrouw in ons land.

Mogelijk speelde mee dat men de samenhang nog niet zag, wellicht nog niet kon zien, tussen veldwerk en het behoud van zeldzame soorten. Vuyck zal wel gelijk hebben gehad met zijn opmerking dat voor velen, werkzaam in de laboratoria, het enige belangrijke de fijnere structuur en de verrichtingen van de cel waren. Dat die cellen ook nog eens deel uitmaakten van een levend organisme, kwam daarbij niet genoeg naar voren. Als gevolg daarvan kende menigeen de plant waartoe de cellen behoorden, niet of nauwelijks.

Dat zo'n plant ook nog eens uniek voor ons land kon zijn, of in een bepaalde streek tot de zeldzaamheden behoorde, en daarom verdiende behouden te worden voor de toekomst, dat zal wel buiten het blikveld van menig laboratorium-botanicus hebben gelegen. Vooral de kleine groep floristen, de systematici, en onder hen Goethart in het bijzonder, had wel oog voor die samenhang. Waar het Weert betreft dient opgemerkt te worden dat het Mathijs Ver Straeten was die doorlopend actie voerde voor het behoud van zeldzame plantensoorten, die vanwege de alsmaar om zich heengrijpende ontginningen voorgoed verloren dreigden te gaan.

Tegenover de vakmensen aan de universiteiten was hij een amateur. Maar wel een die voor belangstellenden in Weert en omgeving les gaf in land- en tuinbouw. Iemand die beschikte over het vermogen de grote problemen te zien en hun betekenis te onderkennen. Bij herhaling probeert Ver Straeten de belangrijke organisaties in ons land ertoe over te halen de bedreigde terreinen te kopen en te isoleren voor het te laat is. Helaas werden de vele goede pogingen die hij ondernam, niet gehonoreerd en ging er teveel voorgoed verloren. Het station te Weert had bij deze strijd om het natuurbehoud een belangrijke rol kunnen spelen.

Het blijft te betreuren dat aan het begin van onze eeuw belangrijke initiatieven van Goethart en anderen niet zijn aangeslagen. Daarmee gingen voor de N.B.V. ontwikkelingskansen verloren. Daardoor werd ook het streven naar behoud en bescherming van botanisch belangrijke gebieden niet gesteund door de resultaten van veldwerk. Nieuwe ideeën over natuurbehoud konden zich mede daardoor niet ontwikkelen met de vaart en het elan die ze verdienden. Van de bijzondere flora die vanuit het station te Weert goed bestudeerd had kunnen worden, is in onze dagen zo goed als niets meer over. Het pand waarin eens het station was gevestigd, is inmiddels gesloopt om plaats te maken voor nieuwbouw.

Dit historisch overzicht mag niet worden afgesloten zonder een woord van dank aan hen die mij toegang gaven tot de documenten aan de hand waarvan de geschiedenis van het Kok Ankersmit Station kon worden geschreven. Mijn dank gaat

daarbij op de eerste plaats uit naar Jan Henkens. Als gemeente-archivaris te Weert was hij mij bij het onderzoek uitermate ter wille. Aan zijn hartelijke behulpzaamheid en warme belangstelling bewaar ik de beste herinneringen.

Dank aan A.C.H. Aquarius, schoonzoon van Mathijs Ver Straeten. Door de vele gesprekken met hem kreeg ik meer inzicht in mensen en gebeurtenissen in het Weert aan het begin van deze eeuw.

Dank ook aan prof. dr. P. Smit, die met zijn publicaties rond het 125-jarig bestaan van de K.N.B.V. de eerste stoot gaf tot mijn onderzoek in Weert. Ook daarna bleef hij de voortgang ervan met interesse volgen en begeleiden.

Dank tenslotte vooral aan dr. J.W.C. Goethart die het station te Weert -volgens een woord van Vuyck- met zoveel liefde en opoffering tot stand bracht. Daarbij gaf hij blijk de vele mogelijkheden van een veldstation op hun waarde te kunnen schatten in een tijd dat dit nog geenszins gemeengoed was bij de leden van de N.B.V. Een man, die zich inspande om de bijzondere flora rond Weert voor latere generaties te behouden. Aan zijn nagedachtenis wordt deze historische bijdrage graag opgedragen.

Noten

KA: Nederlandsch Kruidkundig Archief, sinds 1904 bestemd voor publikaties over de flora in Nederland, voor publikatie van de notulen van vergaderingen en voor mededelingen aan de leden.

ABV: Archief van de Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging, tot 1945: Nederlandsche Botanische Vereeniging.

- bij alle correspondentie wordt vermeld onder welk nummer het betreffende poststuk in het brievenboek werd geregistreerd. Daarbij ook de datum, door de afzender vermeld.

1. ABV, 20 jan. 1905, nr. 7
2. ABV, 27 jan. 1905, nr. 14
3. JACK, HOMER A. Biological Field Stations of the World, in: *Chronica Botanica*, 1945, Vol.9, Nr.1, blz. 9
4. SMIT, P. Belangrijke momenten uit de geschiedenis der Nederlandse Dierkundige Vereniging gedurende de eerste eeuw van haar bestaan, toen in: *Vakbl. Biol.* 12, 52 (1972) blz. 240
5. ABV, notulenboek 1904, blz. 13
6. ABV, 3 nov. 1904, nr. 293, 296
7. ABV, 5 nov. 1904, nr. 297
8. ABV, 8 nov. 1904, nr. 298
9. ABV, notulenboek 1904, blz. 14
10. ABV, 3 mrt 1904, nr. 39
11. EGELIE, G.C.M. Het eerste veldbiologisch station in de provincie Limburg, in: *Natuurhist. Maandbl.* 60 (1971) nr. 4, blz. 57
12. ABV, 18 jan. 1905, geen nr.
13. KA 14 (1903-'04) blz. 154
14. idem, blz. 150
15. ABV, 28 jan. 1905, geen nr.
16. ABV, huurcontract, 21 jan. 1905, nr 9
17. ABV, 5 febr. 1905, nr. 36
18. ABV, notulenboek 1905, blz. 22
19. KA 14 (1903-'04) blz. 129-130
20. ABV, 10 apr. 1905, nr. 117
21. KA 14 (1903-'04) blz. 152
22. ABV, 17 mrt. 1905, nr. 87
23. KA 14 (1903-'04) blz. 154
24. KA 55 (1945) blz. 94
25. ABV, 7 juli 1905, nr. 156
26. KA 3e serie deel II (1900-1904), blz. 950
27. KA 55 (1945) blz. 94
28. KA 14 (1903-'04) blz. 163
29. ABV, notulenboek 1904, blz. 16

30. ABV, 6 febr. 1905, nr. 28
31. ABV, 17 febr. 1905, nr. 63
32. ABV, 22 febr. 1905, nr. 65
33. ABV, 2 mei 1905, nr. 124
34. ABV, 3 mei 1905, nr. 174
35. ABV, 13 okt. 1905, geen nr.
36. ABV, 30 dec. 1905, nr. 261
37. ABV, 14 okt. 1905, nr. 229
38. ABV, 27 sept. 1905, nr. 38
39. ABV, 19 febr. 1906, nr. 39
40. ABV, notulenboek 1906
41. KA 16 (1905-'06) blz. 23-24
42. ABV, 24 mrt. 1906, nr. 69
43. ABV, 4 mei 1906, nr. 102
44. ABV, 13 mei 1906, nr. 109
45. ABV, notulenboek 1906
46. ABV, 5 dec. 1906, nr. 293
47. ABV, 12 dec. 1906, nr. 296
48. ABV, 6 febr. 1907, nr. 34
49. KA 17 (1906-'07) blz. 41
50. ABV, 21 juni 1907, nr. 181
51. ABV, 1 juli 1907, nr. 156
52. ABV, 6 juli 1907, nr. 183
53. SMIT, P. Van floristiek tot moleculaire biologie: 125 jaren Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging. 1970.
54. KA 17 (1906-'07) blz. 55
55. ABV, 26 nov. 1907, nr. 343
56. ABV, 18 dec. 1907, nr. 375
57. ABV, notulenboek 1907
58. ABV, 13 jan. 1908, nr. 7
59. ABV, 26 jan. 1908, nr. 9
60. ABV, 13 febr. 1908, nr. 22
61. ABV, 2 juli 1908, nr. 74
62. ABV, 16 juni 1908, nr. 87
63. ABV, 17 juni 1908, geen nr.
64. ABV, 18 juni 1908, nr. 90
65. ABV, 11 juli 1908, nr. 121
66. HET KANTON WEERT 40 (1908) nr. 28, dd 4 juli.
67. ABV, 20 jan. 1909, nr. 9
68. ABV, 24 aug. 1908, nr. 161
69. SMIT, P, onder nr. 53
70. KA 18 (1908) blz. 47-122
71. ABV, 22 okt. 1908, nr. 190
72. ABV, 20 jan. 1909, nr. 9
73. KA 19 (1909-'10) blz. 69
74. ABV, 14 juni 1909, nr. 106
75. ABV, 16 juni 1909, nr. 111
76. ABV, notulenboek 1909
77. ABV, 13 juli 1909, nr. 134
78. KA 19 (1909-'10) blz. 30
79. KA 20 (1910-'11) blz. 14
80. ABV, notulenboek 1911
81. ABV, 29 april 1911, nr. 21
82. ABV, 27 april 1911, geen nr.
83. KA 21 (1911-'12) blz. 27
84. KA 22 (1912-'13) blz. niet aangegeven
85. ABV, notulenboek 1913
86. ABV, 9 okt. 1913, nr. 30
87. KA 22 (1913-'13) blz. 49
88. ABV, 23 jan. 1914, nr. 12
89. ABV, 31 jan. 1914, nr. 13
90. ABV, 4 febr. 1914, nr. 20

91. ABV, 13 dec. 1917, geen nr.
92. ABV, 16 dec. 1917, nr. 125
93. ABV, 25 dec. 1917, geen nr.
94. ABV, 13 jan. 1918, nr. 12 als naschrift toegevoegd
95. ABV, 13 jan. 1918, nr. 12
96. SMIT, P, 1970, machineschrift, niet uitgegeven
97. ABV, 16 jan. 1918, nr. 2
98. ABV, 27 febr. 1918, nr. 42
99. ABV, 2 mrt. 1918, nr. 72
100. ABV, 5 mrt. 1918, nr. 71
101. ABV, 22 mrt. 1918, nr. 75
102. JACK, HOMER A. Biological Field Stations of the World, in: *Chronica Botanica*, Vol. 9, nr. 1, summer 1945, 73 blz. ills.
103. JACK, HOMER A, a.w., blz. 11
104. V.S. Merkwaardige kinderen onzer flora in 't Gedrang, in: *De Levende Natuur* 20 (1916), afl. 17, blz. 328
105. COEBERGH, P. Th. Weert, onverdiend onbekend, in: *De Levende Natuur* 11 (1906) blz. 217-218